

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας

Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων

Πτυχιακή Εργασία:

**ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ
ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ Ν.ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ**

της

ΜΙΧΑΗΛΙΝΑ ΡΕΜΙΔΙΑΝΑΚΗ

A.M.:3456

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:ΔΡ. ΤΕΡΖΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Ηράκλειο, Μάρτιος 2019

Copyright © Μιχαλίνα Ρεμιδιανάκη, 2019.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του ΤΕΙ Κρήτης δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

Ευχαριστίες

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με θέμα «ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ Ν.ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ» πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της πτυχιακής εργασίας του τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Κρήτης το έτος 2019.

Η παρούσα διπλωματική εργασία είναι το αποτέλεσμα μιας σειράς αλληλεπιδράσεων με διάφορα άτομα, καθένα από τα οποία έπαιξε ένα σημαντικό ρόλο στην εξέλιξή της. Αξίζει λοιπόν, να αφιερώσω την παρούσα σελίδα για να ευχαριστήσω αυτά τα άτομα για τη βοήθεια που μου προσέφεραν.

Πρώτα απ' όλα, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή της διπλωματικής μου εργασίας, κύριο Τερζάκη Δημήτριο για τη συνεχή καθοδήγηση, την αμέριστη υποστήριξη, τις ουσιώδεις συμβουλές, καθώς επίσης και την αδιάκοπη συμπαράσταση και ενθάρρυνση που μου παρείχε σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα.

Επιπλέον θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους εκείνους τους συμφοιτητές μου και τους φίλους/φίλες μου για την συμπαράσταση και για τον χρόνο που διέθεσαν κατά την διάρκεια της εκπόνησης αυτής της εργασίας.

Τέλος, θα επιθυμούσα να ευχαριστήσω όλους εκείνους που με έμαθαν να προσπερνάω κάθε μου πρόβλημα και εμπόδιο και ήταν πάντα εκεί όποτε τους χρειαζόμουν - την οικογένειά μου και ορισμένους πολύ αγαπητούς και αξιόλογους ανθρώπους που συνάντησα κατά τη διάρκεια των σπουδών μου. Σε αυτούς που με την καθημερινή τους συμπαράσταση, την υπομονή τους και την θετική τους σκέψη, συνέβαλλαν στην εκπλήρωση των στόχων που είχα θέσει.

Περίληψη

Η Ελλάδα ανήκει στις χώρες με πλούσιο φυσικό και θαλάσσιο πλούτο - βουνά , θάλασσες και η οποία μπορεί να προτείνει διαφορετικές δραστηριότητες στους τουρίστες. Πιο συγκεκριμένα, το νησί της Κρήτης και ειδικότερα ο νομός Ηρακλείου αποτελεί έναν από τους πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς - γνωστός παγκοσμίως για το φυσικό περιβάλλον , τον πολιτισμό και την παράδοση, τα αξιοθέατα, τη γαστρονομία και οινοποιεία, το καλό κλίμα, κ.α. Λόγω της ποικιλομορφίας που παρουσιάζει ο νομός, αποτελεί πόλο έλξης για επισκέπτες που ψάχνουν εναλλακτικές μορφές για να περάσουν τις διακοπές τους. Σε αυτό συμβάλει ο μεγάλος αριθμός δραστηριοτήτων που προτείνονται και περιλαμβάνουν αθλητισμό , θρησκεία, πολιτισμό, παράδοση και διαφέρει από το κλασικό τουριστικό πακέτο «ήλιος – θάλασσα – παραλία» ή «ορεινό τοπίο – βουνό – σκι». Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιαστούν τα είδη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού αναλυτικά και έπειτα να παρουσιαστούν διαδρομές ειδικών μορφών τουρισμού για το νομό Ηρακλείου που καλύπτουν τα προαναφερθέντα είδη εναλλακτικού τουρισμού ενώ ταυτόχρονα μελετούνται καινοτόμες δράσεις και προοπτικές πάνω σε αυτά. Για την συλλογή πληροφοριών χρησιμοποιήθηκαν βιβλία, άρθρα σε δημοσιευμένα ερευνητικά περιοδικά, το διαδίκτυο, καθώς και συλλογή πληροφοριών από ντόπιους κατοίκους του νομού Ηρακλείου. Συνοψίζοντας στη παρούσα πτυχιακή εργασία θα εξεταστεί τι μπορεί να κάνει και ποια μέρη μπορεί να επισκεφθεί ο τουρίστας μέσα στα πλαίσια κάποιας συγκεκριμένης εναλλακτικής μορφής τουρισμού.

Abstract

Greece is one of the countries with rich natural and marine wealth, such as mountains, seas and for that different activities can be proposed to tourists. More specifically, the island of Crete and especially the prefecture of Heraklion is one of the most popular tourist destinations - known worldwide for the natural environment, its culture and tradition, sightseeing, gastronomy and wines, good climate, etc. Cause of its diversity, the prefecture of Heraklion, attracts a lot of visitors who are looking for alternative forms of tourism in order to spend their holidays. The great number of activities that can be proposed to any visitor—including sport, religion, culture, tradition, can positively contribute such that any alternative forms of tourism are preferred compared to classic choices, such as: "sun - beach - beach" or "mountain - snow - ski" tourist packages. The aim of this work is to present the different types of alternative forms of tourism in detail and then to propose routes for the prefecture of Heraklion that cover the aforementioned types of alternative tourism while we will study innovative actions and perspectives on them. In order to collect important information for this work, my resources include: books, articles in published research journals, the internet, as well as information gathering from local residents of the prefecture of Heraklion. To sum up the present work will examine what a tourist can do and what places can visit depending on what alternative form of tourism may enjoy.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	7
1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ-ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	8
1.1. Ιστορική Εξέλιξη Τουρισμού	8
1.2. Έννοια Τουρισμού – Εναλλακτικού Τουρισμού.....	9
1.3. Έννοια Διαδρομής και η συμβολή της στον Τουρισμό.....	10
2. ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ...	12
2.1. Εννοιολογική Προσέγγιση	12
2.2. Κίνητρα Εναλλακτικού Τουρισμού	12
2.3. Μορφές Εναλλακτικού Τουρισμού.....	13
2.3.1 Πολιτιστικός Τουρισμός.....	14
2.3.2 Αγροτουρισμός.....	14
2.3.3 Φυσιολατρικός Τουρισμός.....	15
2.3.4 Αθλητικός Τουρισμός.....	16
2.3.5 Τουρισμός Περιπέτειας.....	16
2.3.6 Θαλάσσιος Τουρισμός.....	17
2.3.7 Θρησκευτικός Τουρισμός.....	18
2.4. Προγράμματα Στήριξης εναλλακτικού τουρισμού	18
3. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ.....	20
3.1. Πολιτισμική Διαδρομή στην Κρήτη – Από τους Μινωικούς χρόνους ως Σήμερα.....	20
3.2. Το Ευρωπαϊκό Μονοπάτι Ε4 στην Κρήτη	20
3.3. Προφίλ του Νομού Ηρακλείου	21
• Διαδρομή 3.Νίδα-Ρούβας.....	22
• Διαδρομή 4.Ρούβας-Ζαρός	22
• Διαδρομή 5.Ρούβας-Καταφύγιο Ε.Ο.Σ. Ηρακλείου-Ασίτες.....	22
• Διαδρομή 6.Άνω Ασίτες-Βενεράτο-Προφήτης Ηλίας.....	23
• Διαδρομή 7.Προφήτης Ηλίας-Αρχάνες.....	23
• Διαδρομή 8.Αρχάνες-Μυρτιά-Αγκάραθος.....	23

• Διαδρομή 9.Αγκάραθος-Καστέλι	24
• Διαδρομή 10.Καστέλι-Κασταμονίτσα.....	24
• Διαδρομή 11.Κασταμονίτσα-Μετόχι	25
3.4. Θεματικές Διαδρομές στο Ν. Ηρακλείου	25
3.4.1 Οι δρόμοι του Κρασιού	25
3.4.2 Διαδρομές στην πόλη	32
3.4.3 Φυσιολατρικός Τουρισμός	35
3.4.4 Τουρισμός Περιπέτειας	37
3.4.5 Αθλητικός Τουρισμός	38
3.4.6 Θρησκευτικός Τουρισμός	41
4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	46
4.1. Πηγές Πληροφόρησης και Ανάλυση Δεδομένων	46
4.2. Συλλογή Δεδομένων.....	46
4.3. Ανάλυση Δεδομένων	47
4.4. Ακολουθούμενη Μεθοδολογία	47
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	49
6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	52

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1. Διαδρομή 1. Ακόλυτα-Καμάρες.....	21
Εικόνα 2. Διαδρομή 2. Καμάρες-Ζαρός.....	22
Εικόνα 3. Διαδρομή 3. Νίδα-Ρούβας.....	22
Εικόνα 4. Διαδρομή 4. Ρούβας-Ζαρός.....	22
Εικόνα 5. Διαδρομή 5. Ρούβας-Καταφύγιο Ε.Ο.Σ. Ηρακλείου-Ασίτες	23
Εικόνα 6. Διαδρομή 6. Άνω Ασίτες-Βενεράτο-Προφήτης Ηλίας	23
Εικόνα 7. Διαδρομή 7. Προφήτης Ηλίας-Αρχάνες	23
Εικόνα 8. Διαδρομή 8. Αρχάνες-Μυρτιά-Αγκάραθος.....	24
Εικόνα 9. Διαδρομή 8. Αρχάνες-Μυρτιά-Αγκάραθος.....	24
Εικόνα 10. Διαδρομή 10. Καστέλι-Κασταμονίτσα	24
Εικόνα 11. Διαδρομή 11. Κασταμονίτσα-Μετόχι	25
Εικόνα 12. Οινική Διαδρομή Νο. 1 : Ηράκλειο-Αρχάνες-Πεζά-Χουδέτσι	26
Εικόνα 13. Οινική Υπό-Διαδρομή Νο. 1: Ηράκλειο-Κνωσός-Σπήλια-Αρχάνες.....	27
Εικόνα 14. Οινική Υπό-Διαδρομή Νο. 2: Αρχάνες-Βαθύπετρο-Χουδέτσι.....	27
Εικόνα 15. Οινική Υπό-Διαδρομή Νο. 3: Αρχάνες-Πεζά-Αγίες Παρασκιές-Άγιος Βασίλειος	28
Εικόνα 16. Οινική Υπό-Διαδρομή Νο. 4: Αγίες Παρασκιές-Αλάγνι.....	29
Εικόνα 17. Οινική Υπό-Διαδρομή Νο. 5: Πεζά-Άγιος Βασίλειος-Χουδέτσι.....	29
Εικόνα 18. Οινική Διαδρομή Νο. 2: Χουδέτσι-Προφήτης Ηλίας-Βενεράτο-Γόρτυνα.....	30
Εικόνα 19. Οινική Υπό-Διαδρομή Νο. 1: Χουδέτσι-Μεταξχώρι-Μαδέ-Βοριά.....	30
Εικόνα 20. Οινική Διαδρομή Νο. 2: Χουδέτσι-Προφήτης Ηλίας-Βενεράτο	31
Εικόνα 21. Οινική Διαδρομή Νο. 10: Βενεράτο-Σίβα-Δαφνές-Ηράκλειο.....	31
Εικόνα 22. Οινική Υπό-Διαδρομή Νο. 4: Βενεράτο-Αυγενική-Άγιος Θωμάς.....	32
Εικόνα 23. Διαδρομή στην πόλη του Ηρακλείου Νο. 1: βόρειο-ανατολικό τμήμα.....	33
Εικόνα 24. Διαδρομή στην πόλη του Ηρακλείου Νο. 2: βόρειο-δυτικό τμήμα	34
Εικόνα 25. Διαδρομή στην πόλη του Ηρακλείου Νο. 3: νότιο τμήμα	34
Εικόνα 26. Διαδρομή στην πόλη του Ηρακλείου Νο. 4: περιμετρικά των τειχών	35
Εικόνα 27. Δάσος Ρούβα.....	36
Εικόνα 28. Δάσος Σύμης	36
Εικόνα 29. Λίμνη Βότομος Ζαρός	37
Εικόνα 30. Αθλητική Διαδρομή Νο. 1: Σκίνακας – Νίβριτος – Ζαρός.....	39
Εικόνα 31. Αθλητική Διαδρομή Νο. 2: Αστερούσια όρη.....	39
Εικόνα 32. Παγκρήτιο Στάδιο	40
Εικόνα 33. Γεντί Κουλέ.....	41
Εικόνα 34. Μονή Παλιανής.....	42
Εικόνα 35. Μονή Αγίας Ειρήνης Κρουσώνα.....	42
Εικόνα 36. Μονή Αγίου Γεωργίου Γοργοαΐνη	43
Εικόνα 37. Μονή Αγίου Νικολάου Ζαρός	43
Εικόνα 38. Μονή Επανωσήφη.....	44
Εικόνα 39. Μητροπολιτικός Ναός Αγίου Μηνά.....	44
Εικόνα 40. Ναός Αγίου Τίτου	45
Εικόνα 41. Βασιλική Αγίου Μάρκου	45

Εισαγωγή

Ο τουρισμός αποτελεί κινητήρια δύναμη για την ελληνική τοπική οικονομία τόσο για την ανάπτυξη μιας χώρας όσο και για την εισροή εσόδων και η συνεισφορά του στο ΑΕΠ είναι μεγάλη. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, τα τελευταία χρόνια άρχισαν να αποσπούν πολύ έντονα το ενδιαφέρον των τουριστών-επισκεπτών. Αυτό το είδος του τουρισμού έχει τις βάσεις του τόσο στο πλούσιο φυσικό κάλλος της χώρας μας – ορεινό και θαλάσσιο πλούτο, όσο και σε δραστηριότητες που εμπλέκουν παράδοση, θρησκεία, πολιτισμικό πλούτο, αγροτική ζωή και αθλητισμό. Οι δραστηριότητες που προτείνονται, λόγω της αυξημένης ζήτησης, είναι πολυάριθμες και σύνθετες. Αυτό είναι ακριβώς το στοιχείο που επιτυγχάνει την «διαφοροποίηση» του τουριστικού προϊόντος έναντι των κλασικών μορφών τουρισμού που περιλαμβάνουν απλά «ήλιο, θάλασσα, παραλία» ή «ορεινό τοπίο, βουνό, σκι».

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως σκοπό να διερευνήσει τους διάφορους τύπους εναλλακτικών μορφών τουρισμού, προγράμματα που στηρίζουν αυτή την ενέργεια, να μελετήσει πως αυτοί οι τύποι εντοπίζονται στο νομό Ηρακλείου και μέσα από ποιες δραστηριότητες καθώς επίσης και να χαράξει διαδρομές που περιλαμβάνουν εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Για να επιτευχθεί αυτός ο σκοπός η εργασία χωρίστηκε σε πέντε κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται εισαγωγικά στοιχεία και έννοιες για τον τουρισμό, τον εναλλακτικό τουρισμό, την ιστορική τους εξέλιξη - καθώς επίσης εξηγείται η έννοια της διαδρομής και πως αυτή με τη σειρά της συμβάλει στον τουρισμό.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα κίνητρα που οδήγησαν στον εναλλακτικό τουρισμό, καθώς επίσης μελετώνται αναλυτικά κάποιες από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Πιο συγκεκριμένα, λόγω της γεωγραφικής της θέσης και της μορφολογικής της εικόνας, η Ελλάδα, προσφέρει υπηρεσίες και δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού όπως για παράδειγμα yachting και αθλητισμός (αγώνες με ιδιωτικά κότερα), αγροτουρισμό, extreme sports, δραστηριότητες που περιλαμβάνουν πολιτισμό και παράδοση, κ.α.

Στο τρίτο κεφάλαιο μελετούνται διαδρομές στον νομό Ηρακλείου, βάσει των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Αρχικά παρουσιάζεται το Ευρωπαϊκό Μονοπάτι E4 στην Κρήτη, και έπειτα εστιάζουμε στον προφίλ του Νομού Ηρακλείου, προτείνοντας θεματικές διαδρομές όπως αυτές του κρασιού, στο κέντρο της πόλης του Ηρακλείου, φυσιολατρικές διαδρομές, διαδρομές που περιλαμβάνουν αθλητισμό, θρησκεία και περιπέτεια.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας, Πιο συγκεκριμένα, αναφέρονται οι πηγές πληροφόρησης και ανάλυσης δεδομένων καθώς επίσης ποια ήταν η ακολουθούμενη μεθοδολογία για την ολοκλήρωση της εργασίας αυτής και κάτω από ποιες συνθήκες και με ποιους τρόπους έγινε η συλλογή και η ανάλυση των δεδομένων.

Τέλος παραθέτονται συμπεράσματα που αφορούν τόσο προβλέψεις για την εξέλιξη των εναλλακτικών τουριστικών τάσεων στην Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα για τον νομό Ηρακλείου. Επιπλέον, μελετώνται οι επιδράσεις της οικονομικής κρίσης σε αυτό το εγχείρημα του εναλλακτικού τουρισμού και πως θα μπορούσε να ανθίσει ακόμα περισσότερο προσφέροντας προνομιακά –οικονομικά πακέτα τα οποία δεν θα αφορούν μόνο τις εύπορα οικονομικές τάξεις.

1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ-ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1.1. Ιστορική Εξέλιξη Τουρισμού

Ο τουρισμός είναι μία έννοια η οποία πήρε την μορφή που συναντάμε στις μέρες μας γύρω στον 18ο και κυρίως στον 19ο αιώνα. Οι ρίζες της λέξης καθαυτές απαντώνται τον 19ο αιώνα και βρίσκουν έδαφος στην αγγλική και γαλλική λέξη *tour*. Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί πως είναι μια έννοια που πηγάζει από την αρχαιότητα. Ανάμεσα στους πρώτους ταξιδιώτες¹ συμπεριλαμβάνονται επί το πλείστον επιστήμονες και έμποροι που συνήθιζαν να συνδυάζουν την ψυχαγωγία που πρόσφερε το ταξίδι με το επάγγελμά τους. Η ανάγκη για επαφές για λόγους εμπορικούς, μορφωτικούς και πολιτικούς εμφανίζει τις βάσεις της στην Μεσοποταμία με την ανάπτυξη των πρώτων μεγάλων πόλεων. Αν προχωρήσουμε λίγο ακόμα κάνοντας αναδρομή στην ιστορία θα έρθουμε αντιμέτωποι με την εφεύρεση του χρήματος, της σφηνοειδούς γραφής και της ρόδας από τους Σουμέριους², που τους δίνει επάξια τον τίτλο των ιδρυτών του τουρισμού. Μετέπειτα, η εξέλιξη των μεταφορικών μέσων ακόμα και δημιουργία μεγαλύτερων δρόμων και θαλάσσιων μεταφορών³ ανοίγουν ολοένα το δρόμο στην πραγματοποίηση ταξιδιών.

Οι αρχαίοι Έλληνες και οι Ρωμαίοι ταξίδευαν τόσο για εμπορικούς όσο και για ιδιωτικούς λόγους. Αξίζει να σημειώσουμε πως από τις πρώτες οργανωμένες εκδηλώσεις με έντονο το διεθνές στοιχείο εντοπίζονται οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην αρχαία Ελλάδα- πρώιμα στάδια του αθλητικού και πολιτιστικού τουρισμού.

Ο τουρισμός αποτελούσε από την αρχαιότητα είδος πολυτελείας για τις εύπορες κοινωνικές τάξεις και συνδεόταν με τον ελεύθερο χρόνο και τις δραστηριότητες που θα μπορούσαν να διεκπεραιωθούν μέσα σε αυτό το πλαίσιο.

Σύμφωνα με τον Τσάρτα, 1996 [1], πολλές περιοχές, ανάμεσα τους η Ελλάδα και η Αίγυπτος ελκύουν μεγάλο ποσοστό τουριστών για θρησκευτικούς και πολιτιστικούς λόγους. Έντονο το φαινόμενο του θρησκευτικού τουρισμού απαντάται και στον μεσαίωνα, μέσα θρησκευτικές γιορτές και ιαματικές θεραπείες. Η Βιτουλαδίτη, 2000 [2], κάνει αναφορές για θρησκευτικό τουρισμό, κατά την εποχή της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, με τις ιαματικές πηγές που ήταν πολύ δημοφιλείς καθώς επίσης κατά την περίοδο της Αναγέννησης που εμφανίζονται κέντρα αναψυχής και διασκέδασης. Την ίδια περίοδο οι ανάγκες των ταξιδιωτών προσανατολίζονται σε ταξίδια που αφορούν την Ευρώπη, τα οποία διαρκούν τουλάχιστον τρία έτη, για πνευματική εργασία. Βλέπουμε λοιπόν τις απαρχές του μαθησιακού τουρισμού και τον όρο “Grand Tour” – ο οποίος δίνει μια περιγραφή για τα ταξίδια αυτά. Μέσα από αυτά τα ταξίδια εμφανίζεται η ανάγκη για «τουριστικά πακέτα» με ιδιαίτερες υπηρεσίες, όπως για παράδειγμα αυτή του ξεναγού.

¹ <https://thoughtcatalog.com/g00/matthew-kepnes/2014/02/10-most-legendary-and-infamous-travelers-in-history/?i10c.encReferrer=aHR0cHM6Ly90aG91Z2h0Y2F0YWxvZy5jb20vbWF0dGhldy1rZXBuZXMvMjAxNC8wMi8xMCI1b3N0LWxlZ2VuZGFyeS1hbmQtaW5mYW1vdXMtdHJhdmVsZXJzLWluLWVhc3Rvcnkvb3Rvcnk&i10c.ua=1&i10c.dv=14>

² <https://advictoriampopuli.wordpress.com/2015/01/03/sumerians/>

³ <http://energy-transportation.wikidot.com/istor>

Μέσα από την ανάπτυξη των ταξιδιών στην Ευρώπη, οι λαοί της Ευρώπης αρχίζουν να ανακαλύπτουν νέες χώρες όπως την Αμερική, την Αφρική, την Ασία, την Αυστραλία και την Ωκεανία και πεδία όπως αυτά των επιστημόνων, εμπόρων καθώς και ιεραποστόλων εμφανίζουν μεγάλη ανάπτυξη, όπως αναφέρει ο Τσάρτας, 1996 [1].

Ο 19ος αιώνας είναι η απαρχή του σιδηροδρόμου καθώς επίσης και της ναυπήγησης του ατμόπλοιου. Έτσι μειώνεται το κόστος μεταφοράς και βελτιώνεται σε επίπεδο ασφάλειας και ταχύτητας η μετακίνηση των τουριστών. Το 1841, εμφανίζεται το πρώτο τουριστικό πρακτορείο (Τόμας Κουκ⁴) στην Αγγλία που προσφέρει οργανωμένα ταξίδια στην Ευρώπη, στην Αμερική και στους Αγίους Τόπους, καθώς επίσης και τουριστικούς οδηγούς ή κουπόνια.

Κατά τον 20ο αιώνα εμφανίζεται άνθιση στον οργανωμένο μαζικό τουρισμό, με δημοφιλή προορισμό την Ευρώπη. Η εμφάνιση και παραγωγή του αυτοκινήτου ωθεί σε οδική ανάπτυξη και κατ' επέκταση άνθιση του εσωτερικού τουρισμού. Έπειτα, όσον αφορά τον διεθνή τουρισμό, συναντάμε την έντονη ανάγκη για την χρήση αεροπλάνου. Την ίδια εποχή, εμφανίζονται και εξαπλώνονται οι πρώτες ξενοδοχειακές «αλυσίδες».

Μετά το 1960, ο τουρισμός κάνει άλματα και συνιστά ένα οικονομικό τομέα με μεγάλη επιρροή στο περιβάλλον που αναπτύσσεται. Τα πολύ αναπτυγμένα κράτη πλέον αρχίζουν να προωθούν τον τουρισμό ως μια οικονομική δραστηριότητα, η οποία έχει θετικά αποτελέσματα.

1.2. Έννοια Τουρισμού – Εναλλακτικού Τουρισμού

Η έννοια του τουρισμού είναι πολυσήμαντη.

Σύμφωνα με τους Hunziker & Krapf, 1942 [3] "Ο τουρισμός είναι ένα σύνολο φαινομένων που δημιουργείται από ένα ταξίδι και από την παραμονή σε ένα μέρος ατόμων που δεν είναι μόνιμοι κάτοικοι, εφόσον αυτοί δεν πάρουν άδεια παραμονής εκεί και δεν λαμβάνουν μέρος σε καμία εργασία - εκδήλωση στην περιοχή".

Σύμφωνα με τον Walterspiel, 1974 [4], είναι η μετατόπιση της αγοραστικής δύναμης.

Σύμφωνα με τον Kaspar, 1976 [5] ο τουρισμός είναι ένα σύστημα, και το σύνολο το σχέσεων και των φαινομένων - μέσα σε αυτό- τα οποία προέρχονται από ένα ταξίδι ή ακόμα και από την παραμονή ενός μέρους ατόμων σε ένα προορισμό, ο οποίος δεν είναι ο κύριος τόπος κατοικίας τους.

Τρία χρόνια μετά, ο Leiper, 1979 [6] ορίζει τον τουρισμό σαν σύστημα με την διαφορά ότι περιλαμβάνει εθελούσια μετάβαση ενός ατόμου σε διαφορετικό τόπο διαμονής.

Ο παγκόσμιος οργανισμός τουρισμού⁵ ορίζει τον τουρισμό σαν τις δραστηριότητες των ανθρώπων κατά την διάρκεια της διαμονής τους σε έναν προορισμό, ο οποίος δεν αποτελεί το συνηθισμένο περιβάλλον κατοικίας τους και η οποία διάρκεια δεν ξεπερνάει τον ένα χρόνο, με σκοπό την ικανοποίηση επαγγελματικών αναγκών ή αναγκών ψυχαγωγίας ή αναψυχής!

Ανάμεσα στις διαφορετικές μορφές τουρισμού συγκαταλέγεται ο εναλλακτικός τουρισμός. Ορίζουμε ως εναλλακτικό τουρισμό⁶, το σύνολο όλων των ειδικών μορφών τουριστικών δραστηριοτήτων που στοχεύουν στο διαφορετικό τρόπο ψυχαγωγίας και αναψυχής που όμως παράλληλα η διαφορετικότητα αυτή δεν βλάπτει αλλά σέβεται και προστατεύει το φυσικό

⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_Cook

⁵ <http://www2.unwto.org/>

⁶ Βικιπαίδεια, εναλλακτικός τουρισμός, <http://el.wikipedia.org>,

περιβάλλον, την τοπική και πολιτιστική κουλτούρα και αποφεύγει κάθε καταστροφική συνέπεια που προκαλεί ο μαζικός τουρισμός.

Η βασική ιδέα του εναλλακτικού τουρισμού προήλθε τόσο από την ανάγκη διαφύλαξης των περιβαλλοντικών πόρων κάθε τουριστικού προορισμού, όσο και από την επιθυμία του ντόπιου πληθυσμού να ορίζει τους κανόνες της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής βάσει των δικών του αναγκών, ιδεών και προτιμήσεων.

Κύριο χαρακτηριστικό του εναλλακτικού τουρισμού⁷ αποτελεί το ευρύ θεματικό φάσμα πεδίων εφαρμογής, όπως για παράδειγμα πολιτιστικός τουρισμός, αγροτουρισμός, φυσιολατρικός τουρισμός, αθλητικός τουρισμός, τουρισμός περιπέτειας, θαλάσσιος τουρισμός, οικοτουρισμός, χειμερινός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός, μαθησιακός τουρισμός - έννοιες που θα αναλυθούν στο Κεφάλαιο 2.

Πιο συγκεκριμένα θα παρουσιάσουμε αναλυτικά ποια είναι τα κίνητρα που οδήγησαν στον εναλλακτικό τουρισμό καθώς επίσης και όλες τις εκφάνσεις του. Θα μελετήσουμε αναλυτικά τις διάφορες μορφές που μπορεί να πάρει ανάλογα με το πεδίο δραστηριότητας του.

Θα δούμε μέσα από τις διάφορες περιγραφές πως ο πολιτισμός, η φύση, η θάλασσα, η περιπέτεια, η θρησκεία, η μάθηση, ο αθλητισμός καθώς και άλλοι παράγοντες - συνέβαλλαν στην σύλληψη της ιδέας για τα διάφορα είδη εναλλακτικού τουρισμού.

1.3. Έννοια Διαδρομής και η συμβολή της στον Τουρισμό

Θα μπορούσαμε να ορίσουμε την διαδρομή ως ένα επώνυμο τουριστικό προϊόν το οποίο μπορεί να διαμορφωθεί σύμφωνα με ένα συγκεκριμένο συνεκτικό στοιχείο, το οποίο έχει σκοπό να αποτελέσει κίνητρο στην εξελικτική πορεία και ανάπτυξη μιας περιοχής, η οποία θα είναι βιώσιμη σε οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό πλαίσιο.

Για κάθε τύπο διαδρομής, μπορούμε να εντοπίσουμε:

- ✓ Ένα κεντρικό θέμα (συνεκτικό στοιχείο).
- ✓ Χωρικά προσδιορισμένη περιοχή.
- ✓ Μια «τουριστική ταυτότητα» που συνοδεύεται από μια επωνυμία – Brand.

Στόχοι μιας διαδρομής αποτελούν παράγοντες, όπως:

- ✓ Η προσέλκυση επισκεπτών σε μια συγκεκριμένη περιοχή.
- ✓ Η δημιουργία ευκαιριών τόσο σε παραγωγούς προϊόντων και υπηρεσιών όσο και σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε μια συγκεκριμένη περιοχή με σκοπό την αύξηση των κεφαλαίων τους.
- ✓ Η δημιουργία νέων επενδύσεων.
- ✓ Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.
- ✓ Η εξασφάλιση πόρων ούτως ώστε να επιτευχθεί η συντήρηση αρχαιολογικών χώρων και μνημείων.

Η επιτυχία μιας διαδρομής μπορεί να εξασφαλιστεί μόνο αν ακολουθηθούν οι ακόλουθες γραμμές :

- ✓ Επιχειρήσεις που προσφέρουν ποιοτικές υπηρεσίες – ιδιωτικού τομέα – να εμπλουτιστούν με υπηρεσίες που εμπειρέχουν καινοτομία και οι οποίες συμμετέχουν στο δίκτυο για τη διαχείριση της διαδρομής.
- ✓ Συντήρηση αξιοθέατων και συναφών υποδομών όπως παραδείγματος χάρη: μουσεία, μνημεία, χώροι περιήγησης καθώς

⁷ <http://www.alternativegreece.gr/>

επίσης και εκδοτήρια εισιτηρίων, μπουτίκ μουσείων και τουαλέτες να είναι προσπελάσιμα και φροντισμένα.

- ✓ Συντήρηση υποδομών σύνδεσης επί μέρους σημείων και περιήγησης⁸ όπως παραδείγματος χάρη: οδικό δίκτυο, μονοπάτια πεζοπορίας, ποδηλατοδρόμοι, πεζόδρομοι ακόμα και διαδρομές μέσα στους οικισμούς, να είναι προσπελάσιμες και φροντισμένες.

Στο Κεφάλαιο 3, θα παρουσιαστεί αναλυτικά το Ευρωπαϊκό Μονοπάτι E4 στην Κρήτη, ενώ παράλληλα θα εστιάσουμε στον νομό Ηρακλείου παρουσιάζοντας διαδρομές από τους Μινωικούς χρόνους έως και τα νεότερα χρόνια, θεματικές διαδρομές που περιλαμβάνουν αρχαιολογικούς χώρους, φύση, αθλητικές δραστηριότητες καθώς επίσης και το πάντρεμα γεύσεων και πολιτισμού.

Ο Σχεδιασμός των διαδρομών στο Κεφάλαιο 3 που ακολουθεί, έλαβε υπόψη τα εξής:

- ✓ Την προσφορά/ζήτηση των περιοχών για τα διάφορα είδη εναλλακτικού τουρισμού που θα αναλυθούν στο Κεφάλαιο 2.
- ✓ Το προφίλ και τις προσδοκίες των δυνητικών τουριστών.
- ✓ Παραδείγματα από την Κρήτη, την υπόλοιπη Ελλάδα καθώς και το εξωτερικό.
- ✓ Τις τάσεις της τουριστικής αγοράς.
- ✓ Τις δυνατότητες / δυσκολίες χάραξης διαδρομών.
- ✓ Τον τρόπο διατήρησης των διαδρομών.
- ✓ Τους τελικούς ωφελούμενους από αυτές τις διαδρομές.

---

⁸ Υπό ευθύνη των ΟΤΑ και της κεντρικής διοίκησης.

2. ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

2.1. Εννοιολογική Προσέγγιση

Ως εναλλακτικό τουρισμό⁹ ορίζουμε το είδος εκείνο του τουρισμού που σκοπό έχει την αναζήτηση αυθεντικού περιεχομένου καθώς επίσης και την επαφή με τη φύση και την πολιτισμική κληρονομιά, την εξατομίκευση τουριστικών πακέτων, τον συνδυασμό των διακοπών με την άθληση ή την εκπαίδευση, ενώ παράλληλα σέβεται το περιβάλλον.

Η έννοια του εναλλακτικού τουρισμού εμφανίζεται στις δεκαετίες του 80, για να ανταποκριθεί του μαζικού τουρισμού. Στην κατεύθυνση αυτή, δημιουργούνται χρηματοδοτικά και αναπτυξιακά προγράμματα από το κράτος, με σκοπό την εφαρμογή του εναλλακτικού τουρισμού με στόχο την αναβάθμιση περιοχών, την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, όπως επίσης και την προσέλκυση τουριστών εκτός αυτής.

Έτσι επιδοτούνται λειτουργικές υποδομές και επιχειρησιακές διαδικασίες με εναλλακτικό προσανατολισμό, οι οποίες αξιοποιούν τοπικά προϊόντα (αγροτουρισμός), τη γεωγραφική διάπλαση της περιοχής (φυσιολατρικός, θαλάσσιος, αθλητικός τουρισμός – τουρισμός περιπέτειας), καθώς επίσης και κάθε στοιχείο πολιτιστικής και θρησκευτικής κληρονομιάς (πολιτιστικός, θρησκευτικός τουρισμός).

2.2. Κίνητρα Εναλλακτικού Τουρισμού

Το κίνητρο για την οργάνωση διακοπών είναι η κινητήρια δύναμη που ωθεί ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων για απόδραση από την καθημερινή ρουτίνα. Ο Cohen, 1979 αναφέρει πως οι νεότερες ηλικίες ταξιδιωτών της εποχής του χρησιμοποιούσαν τους όρους : «ταξιδευτές» και «κοσμογυρισμένοι», αντί τον όρο «τουρίστα» γιατί είχαν ως σκοπό του ταξιδιού τους την αναζήτηση του αυθεντικού.

Το σύνολο των κινήτρων για εναλλακτικό τουρισμό είναι πολύ διαφορετικό από αυτό του κλασικού τουρισμού (πχ. οργανωμένα γενικά πακέτα διακοπών) και περιλαμβάνει:

- Στοιχεία ενεργητικού χαρακτήρα όπως:
  - Περιπλάνηση
  - Περίπατος
  - Αναρρίχηση
  - Περιπέτεια
- Στοιχεία εξερευνητικού χαρακτήρα όπως:
  - Ιστορικοί και αρχαιολογικοί χώροι
  - Συναναστροφή με ντόπιο πληθυσμό
  - Ήθη και έθιμα

⁹https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BD%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82_%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82

- Στοιχεία δεσμευτικού χαρακτήρα όπως:
  - Εθελοντισμό
  - Προσφορά βοήθειας
  - Συμμετοχή σε ανασκαφές

Οι Laarman & Durst, 1987 παρουσιάζουν τα χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρίστα τα οποία είναι :

- Επίσκεψη μη δημοφιλών περιοχών
- Έντονο αίσθημα περιήγησης
- Άνοιγμα καναλιών επικοινωνίας με το ντόπιο πληθυσμό
- Συλλογή πληροφοριών πριν/κατά τη διάρκεια του ταξιδιού
- Παραμονή σε μια χώρα περισσότερο διάστημα σε σχέση με τον κλασικό τουρίστα

Από τα παραπάνω, συνεπάγεται πως ο εναλλακτικός τουρίστας αναζητάει ένα νόημα στο ταξίδι του μέσω κοινωνικών, πολιτιστικών, περιβαλλοντολογικών δραστηριοτήτων.

2.3. Μορφές Εναλλακτικού Τουρισμού

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί μια νέα τάση στον τομέα του τουρισμού που προσελκύει μια ειδική κατηγορία τουριστών.

Εναλλακτικές μορφές τουρισμού παρουσιάζουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- Προστασία της φύσης
- Αλληλεπίδραση με ντόπιο πληθυσμό και επίσκεψη πολιτιστικών μνημείων
- Στήριξη αγροτικών περιοχών
- Απόκτηση εμπειριών όσον αφορά τοπικές κουλτούρες/παραδοσιακές αξίες
- Ποικιλία δραστηριοτήτων σε ατομική βάση

Παρακάτω αναφέρονται κάποιες κατηγορίες εναλλακτικού τουρισμού:

- Αγροτουρισμός
- Τουρισμός περιπέτειας
- Φυσιολατρικός τουρισμός
- Πολιτιστικός τουρισμός
- Θρησκευτικός τουρισμός
- Ορειβατικός τουρισμός
- Οινοτουρισμός
- Αθλητικός τουρισμός
- Θαλάσσιος τουρισμός
- Γαστρονομικός τουρισμός
- Θεραπευτικός - Ιαματικός τουρισμός

Στις επόμενες ενότητες θα παρουσιάσουμε αναλυτικά κάποιες από αυτές τις μορφές εναλλακτικού τουρισμού.

2.3.1 Πολιτιστικός Τουρισμός

Ως πολιτιστικός τουρισμός ορίζεται ο τουρισμός που έχει κίνητρο ότι αφορά την επίσκεψη, τον περίπατο ή ακόμα και την περιήγηση:

- πολιτιστικών/ιστορικών/θρησκευτικών μνημείων
- αρχαιολογικών χώρων
- πόρων πολιτιστικής κληρονομιάς ενός προορισμού.

όπως επίσης τη συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις μουσικής, χορού ή κάθε είδους τέχνης, θεάτρου.

Ο πολιτιστικός τουρισμός δίνει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να εκτιμήσει τα βασικά χαρακτηριστικά ενός τόπου όπως :

- τον πολιτισμό του τόπου
- την ιστορία/αρχαιολογία του τόπου
- τον τρόπο ζωής των κατοίκων του τόπου
- τις τέχνες και την αρχιτεκτονική του τόπου
- τη γαστρονομία και την οινοποιεία του τόπου
- τις κοινωνικές δραστηριότητες του τόπου (φεστιβάλ, πανηγύρια, εκδηλώσεις)

Για την περίπτωση της Ελλάδας, το πάντρεμα του αρχαιολογικού πλούτου και του αρχαιοελληνικού πολιτισμού, έλκει μεγάλο αριθμό τουριστών. Για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Ελλάδα¹⁰, θα μπορούσαν να αποβούν ωφέλιμες δράσεις όπως :

- Προσφορά προγραμμάτων γνωριμίας με το πολιτισμό
- Κατάλληλη διαφήμιση που να προάγει τη φήμη της χώρας
- Προστασία/Συντήρηση αρχαιολογικών χώρων (μνημείων, μουσείων, φύση)
- Διοργάνωση εκδηλώσεων (τοπικά ήθη/έθιμα)

2.3.2 Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός¹¹ αποτελεί μια ήπια μορφή εναλλακτικού τουρισμού, όπου ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να μείνει σε κάποιο αγρόκτημα και να συμμετάσχει σε αγροτικές εργασίες και δραστηριότητες.

Ο αγροτουρισμός αναπτύσσεται σε αγροτικό χώρο, από αγρότες οι οποίοι είναι μόνιμοι κάτοικοι μιας περιοχής και στοχεύουν στην ενίσχυση τόσο του εισοδήματός τους όσο και της τοπικής οικονομίας, στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και εργασίας του αγροτικού πληθυσμού, στην προστασία του περιβάλλοντος, στη βελτίωση των τοπικών προϊόντων και στην προβολή και αξιοποίηση του αγροτικού πλούτου. Στρέφονται στην εκμετάλλευση τουριστικών καταλυμάτων όπως για παράδειγμα ενοικιαζόμενα δωμάτια, πανσιόν ή κάμπινγκ ενώ παράλληλα είναι υπεύθυνοι για την τροφοδοσία τουριστικών μονάδων με τοπικά προϊόντα για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας.

¹⁰ https://www.kepe.gr/index.php/el/erevna/dimosieyseis/ektheseis/item/2798-ek_72_gr.html

¹¹ <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%B3%CF%81%CE%BF%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>

Ο επισκέπτης που θα επιλέξει αυτό το είδος του εναλλακτικού τουρισμού αναζητάει κυρίως:

- Άμεση επαφή με την αγροτική ζωή/τις καλλιέργειες/την φύση
- Εξερεύνηση όσον αφορά τη χλωρίδα και την πανίδα
- Διαμονή σε ένα λιτό περιβάλλον με τοπικό χαρακτήρα

Ανάμεσα στις δραστηριότητες αγροτουρισμού περιλαμβάνονται¹² :

- Αγροτικές δραστηριότητες
- Μελέτη οικοσυστήματος (πχ. χλωρίδα, πανίδα, πουλιά, άγρια ζώα, υδροβιότοποι)
- Αθλητικές Δραστηριότητες περιπέτειας (ράφτινγκ)
- Πολιτιστικοί περίπατοι (μοναστήρια, μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι).
- Μαθήματα (αργαλειός, παραδοσιακοί χοροί, γαστρονομία)

Ανάμεσα στις χώρες¹³ που αναπτύσσεται ο αγροτουρισμός ανήκουν η Ισπανία, η Γερμανία και η Γαλλία, όπου περιλαμβάνει κυρίως διαμονή σε φάρμες στο ύπαιθρο. Στην Ελλάδα, ο Αγροτουρισμός συμβάλλει κυρίως στην ανάδειξη του πολιτισμικού πλούτου και κληρονομιάς καθώς επίσης και στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα ενισχύει το αγροτικό εισόδημα.

2.3.3 Φυσιολατρικός Τουρισμός

Φυσιολατρικός τουρισμός είναι η μορφή εκείνη του εναλλακτικού τουρισμού που σχετίζεται άμεσα με το φυσικό περιβάλλον και τη φύση, παράγοντες που ο τουρισμός καλείται να αναδείξει και να αξιοποιήσει, με σκοπό οικονομικά, κοινωνικά, πολιτισμικά και περιβαλλοντικά οφέλη.

Πιο συγκεκριμένα, εκμεταλλευόμενοι αειφορικά το διαθέσιμο φυσικό «κεφάλαιο» και φροντίζοντας τις σχέσεις τουρισμού και φυσικού περιβάλλοντος να είναι σε ισορροπία επιτυγχάνουμε συνεχή ανάπτυξη και συνεχείς απολαβές. Ο όρος ισορροπία αναφέρεται κυρίως στο γεγονός ότι η αυτό το είδος τουρισμού δεν επιδιώκει τη μονομερή ανάπτυξη του τουρισμού, εις βάρος του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά απεναντίας, η προστασία του φυσικού πλούτου αποτελεί προτεραιότητα.

Ο φυσιολατρικός τουρισμός μπορεί να διαιρεθεί σε υποκατηγορίες¹⁴, οι οποίες είναι οι εξής:

- οικοτουρισμός (ecotourism)
- τουρισμός περιπέτειας (adventure tourism)
- τουρισμός άγριας φύσης (wildlife tourism)

τουρισμός εξόρυξης (extraction tourism)

¹² <https://trofima5.webnode.gr/%CE%BB%CE%AF%CF%83%CF%84%CE%B1/>

¹³ <https://www.ypaiathros.gr/agrotourismos-kalliergiste-touristes-sti-farma-sas/>

¹⁴ <http://sustain.pata.org/sustainable-tourism-online/parks-culture/nature-based-tourism/forms-of-nature-based-tourism/>

2.3.4 Αθλητικός Τουρισμός

Ως αθλητικό τουρισμό ορίζουμε μια ολοκληρωμένη τουριστική εμπειρία η οποία έχει ως κεντρικό στοιχείο τη συμμετοχή του επισκέπτη σε αθλήματα/αθλητικές δραστηριότητες [Kartakoullis & Karlis, 2002], ή ακόμα η εμπειρία του ταξιδιού με κύρια αιτία παρακολούθηση ή συμμετοχή κάποιου αθλητικού γεγονότος [Katerinopoulou, 2002].

Σύμφωνα με τον Gibson, 1998 υπάρχουν τρεις μεγάλες κατηγορίες αθλητικού τουρισμού:

- Παρακολούθηση Αθλητικής Δραστηριότητας
- Επίσκεψη σε Αθλητικό θέαμα
- Ενεργητική συμμετοχή σε Αθλητική Δραστηριότητα

Ο Kurtzman, 2005, λίγα χρόνια αργότερα έρχεται να αναπτύξει περισσότερο τις κατηγορίες του αθλητικού τουρισμού και προτείνει τις εξής:

- Αθλητικά γεγονότα (π.χ. Ολυμπιακοί Αγώνες, παγκόσμια/διεθνή πρωταθλήματα).
- Αθλητικά θεάματα (π.χ. συνέδρια).
- Αθλητικές εκδρομές (π.χ. σαφάρι).
- Αθλητικά καταφύγια (π.χ. κατασκηνώσεις)
- Θαλάσσιες κρουαζιέρες (π.χ. καταδύσεις).

Παράγοντες ανάπτυξης του Αθλητικού Τουρισμού σύμφωνα με τους Gammon & Robinson, 1997 αποτελούν:

- Οργανωμένη προσφορά αθλητικών εκδηλώσεων
- Σπουδαιότητα του αθλητισμού, για τη σύσφιξη των σχέσεων των λαών
- Αξία ενασχόλησης με την αθλητική δραστηριότητα, για την υγεία

Δημοτικότητα εθνικών/διεθνών αθλητικών γεγονότων

2.3.5 Τουρισμός Περιπέτειας

Ορίζουμε ως τουρισμό περιπέτειας τη «δραστηριότητα αναψυχής που λαμβάνει χώρα σε έναν ασυνήθιστο, εξωτικό, απομονωμένο ή δυσπρόσιτο προορισμό και χαρακτηρίζεται από έναν βαθμό ρίσκου και συγκίνησης για αυτόν που την πραγματοποιεί αλλά και από την ανάγκη για βαθύτερη γνώση του κόσμου και του ίδιου του ανθρώπου»¹⁵.

Σε αυτό το είδος τουρισμού περιλαμβάνονται απρόοπτα συμβάντα, δοκιμασίες και συγκίνηση. Αποτελεί μια από τις πιο δυναμικές μορφές τουρισμού που με το πέρασμα των χρόνων έχει περισσότερη ζήτηση.

Ανάμεσα στις διάφορες κατηγορίες του τουρισμού περιπέτειας μπορούμε να ξεχωρίσουμε τις εξής:

- Το Κανόε-Καγιάκ (Ολυμπιακό άθλημα από το 1924)
- Rafting (προέρχεται από την λέξη raft (σχεδία))
- Διάσχιση φαραγγιού /Canoying
- Πεζοπορία
- Ορειβασία

¹⁵ <http://estia.hua.gr/file/lib/default/data/10318/theFile>

- Mountain Bike (Ποδήλατο βουνού, Ολυμπιακό άθλημα από το 1996)
- Αλεξίπτωτο πλαγιάς (parapente)
- Σαφάρι
- Ιππασία (ολυμπιακό άθλημα από το 1900).

Η μορφολογία της Ελλάδας¹⁶ επιτρέπει την υλοποίηση υπαίθριων δραστηριοτήτων (πχ. αθλήματα αδρεναλίνης) καθώς επίσης υπάρχουν σχολές με κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό και εξοπλισμό που προτείνουν τέτοιου είδους δραστηριότητες.

2.3.6 Θαλάσσιος Τουρισμός

Ο θαλάσσιος τουρισμός¹⁷ περιλαμβάνει ένα σύνολο από δραστηριότητες που δραστηριοποιούνται σε θαλάσσιο χώρο. Αποτελεί μία από τις πιο σημαντικές μα συνάμα και πιο δυναμικές μορφές τουρισμού ενώ παράλληλα αξίζει να αναφέρουμε ότι υπάρχουν πολλές προοπτικές ανάπτυξης.

Μερικές από τις δραστηριότητες οι οποίες ανήκουν στην κατηγορία αυτή είναι :

- **Ναύλωση σκαφών αναψυχής/ ιστιοφόρων , κλπ για θαλάσσιες περιηγήσεις**

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται τουρίστες οι οποίοι είτε ναυλώνουν σκάφη για ένα σύντομο/μακρινό χρονικό διάστημα προκειμένου να κάνουν προσεγγίσουν συγκεκριμένες περιοχές με διαμονή στο σκάφος ή σε κάποιο κατάλυμα της περιοχής (γιώτινγκ)

- **Κρουαζιέρες με κρουαζιερόπλοια**

Στην κατηγορία αυτή, ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να ψυχαγωγηθεί προσεγγίζοντας κοσμοπολίτικα λιμάνια και γνωρίζοντας νέους πολιτισμούς.

Η κρουαζιέρα μπορεί να αφορά :

- θαλάσσιες περιοχές (θαλάσσια κρουαζιέρα)
- παραποτάμιες περιοχές (ποτάμια κρουαζιέρα)
- παραλίμιες περιοχές (λιμναία κρουαζιέρα).

Βασικό χαρακτηριστικό ενός κρουαζιερόπλοιου αποτελεί το γεγονός ότι μπορεί να λειτουργήσει - πέρα από μέσο μετακίνησης - σαν κατάλυμα και να παρέχει υπηρεσίες ανάλογες.

- Άλλες υποκατηγορίες στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνουν :
- Κρουαζιέρα μικρής διάρκειας (5-7 μέρες)
- Κρουαζιέρα μέσης διάρκειας (8-14 μέρες)
- Κρουαζιέρα μακράς διάρκειας (>15 μέρες)

- **Θαλάσσιες αθλητικές δραστηριότητες**

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν αγώνες κολύμβησης, καταδύσεις και ρεγκάτες (αγώνες σκαφών γνωστοί από τον 14ο αιώνα(Μυλωνόπουλος και Μοίρα, 2005)

- **Υποβρύχιο ψάρεμα (αγώνες ψαρέματος)**

¹⁶ <https://www.alternative-tourism.gr/el/arthrografia/197-tourismos-peripeteias>

¹⁷ https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/coastal_tourism_el

Το μεγαλύτερο ποσοστό των τουριστών που επιλέγουν αυτό το είδος εναλλακτικού τουρισμού αφορά κυρίως άτομα υψηλής εισοδηματικής τάξης.

Όσον αφορά την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού για τον ελλαδικό χώρο, παράγοντες που τον ευνοούν περιλαμβάνουν τον ήλιο, το κλίμα, τις υψηλές θερμοκρασίες, το πολιτισμικό πλούτο, την φιλοξενία της , τον τρόπο διασκέδασης αλλά και τα παραδοσιακά φαγητά.

2.3.7 Θρησκευτικός Τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός περιλαμβάνει :

- Επίσκεψη
- Ξενάγηση
- Περιήγηση
- Γνωριμία

χώρων θρησκευτικής πίστης και λατρείας, όπως μοναστήρια, βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες, ξωκλήσια και καθεδρικοί ναοί. Αποτελεί σημαντικό κομμάτι του ελληνικού τουρισμού καθώς η θρησκευτική παράδοση και τα μνημεία της ελληνικής ορθοδοξίας αποτελούσαν και συνεχίζουν να αποτελούν πόλο έλξης τουριστών.

Ωστόσο, ο θρησκευτικός τουρισμός προσελκύει ευσεβείς περιηγητές, τουρίστες που ασχολούνται με την έρευνα καθώς και θαυμαστές της βυζαντινής εποχής, οι οποίοι έχουν την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με την πνευματικότητα της ορθοδοξίας.

Μέσα από τις αξιόλογες εικονογραφήσεις ή ακόμα και με τα ατέλειωτα ψηφιδωτά και τις εικόνες, ο επισκέπτης βιώνει το μεγαλείο της ελληνικής θρησκευτικής κληρονομιάς.

Μπορούμε να διακρίνουμε δυο κατηγορίες του θρησκευτικού τουρισμού:

- **Τουρισμός για προσκύνημα** : Σε αυτήν την κατηγορία εμπίπτουν τουρίστες οι οποίοι έχουν ανεπτυγμένο το θρησκευτικό κίνητρο και οι οποίοι επισκέπτονται την περιοχή για την ύπαρξη του συγκεκριμένου θρησκευτικού χώρου.
- **Θρησκευτική κληρονομιά**: Σε αυτήν την κατηγορία εμπίπτουν τουρίστες οι οποίοι ταξιδεύουν σε γκρουπ και συνδυάζουν και άλλες τουριστικές δραστηριότητες.

2.4. Προγράμματα Στήριξης εναλλακτικού τουρισμού

Όσον αφορά τα προγράμματα στήριξης στον τομέα του εναλλακτικού τουρισμού, η πράξη «Εναλλακτικός Τουρισμός» περιλαμβάνει επενδύσεις από υφιστάμενες επιχειρήσεις οι οποίες και δραστηριοποιούνται στον τομέα αυτό εντός της Ελληνικής Επικράτειας.

Ο ρόλος της συγκεκριμένης πράξης αφορά :

- Τη διαφοροποίηση ενός προϊόντος με την επιχειρηματική αξιοποίηση του εναλλακτικού τουρισμού.

- Τον εμπλουτισμό ενός προϊόντος με την επιχειρηματική αξιοποίηση του εναλλακτικού τουρισμού.
- Την ανάδειξη του φυσικού και πολιτισμικού πλούτου.
- Στον περιορισμό της εποχικότητας της τουριστικής ζήτησης.

Δικαιούχοι της πράξης αυτής αποτελούν φυσικά ή νομικά Πρόσωπα (Ανώνυμη Εταιρία, Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης, Ομόρρυθμη Εταιρία, Ετερόρρυθμη Εταιρία, Κοινωνία Αστικού Δικαίου) τα οποία:

- διαθέτουν Κωδικό Αριθμό Δραστηριότητας (Κ.Α.Δ.)¹⁸
- λειτουργούν νόμιμα
- Έχουν έναρξη δραστηριότητας πριν από 01/01/2010.

Ο συνολικός προϋπολογισμός ο οποίος δόθηκε έως και σήμερα ή αναμένεται να δοθεί μέσω της πράξης αυτής αποτελεί δημόσια δαπάνη, η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)) και από εθνικούς πόρους και ανέρχεται σε 20.000.000,00 €.

---

¹⁸ <https://www.taxheaven.gr/>

3. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

3.1. Πολιτισμική Διαδρομή στην Κρήτη – Από τους Μινωικούς χρόνους ως Σήμερα

Μια πολιτιστική διαδρομή για την Κρήτη, έχει ως αφετηρία της το μινωικό πολιτισμό και ότι αυτός περιλαμβάνει, όπως μνημεία τα οποία με τη σειρά τους περιλαμβάνουν ανάκτορα, αρχαίους θεατρικούς χώρους, βουλευτήρια, αγορές, ναούς κ.α.

Πιο συγκεκριμένα λοιπόν, η διαδρομή αυτή περιλαμβάνει χώρους οι οποίοι δημιουργήθηκαν κατά την αρχαϊκή, την κλασική, την ελληνιστική και τη ρωμαϊκή περίοδο όπως το αμφιθέατρο και το Ωδείο της Γόρτυνας¹⁹, το Ρωμαϊκό Θέατρο Χερσονήσου²⁰ και Ιεράπυτνας και τα θέατρα Αμνισού, Απτέρας, Ελύρου και Λισσού²¹.

3.2. Το Ευρωπαϊκό Μονοπάτι E4 στην Κρήτη

Το E4²² είναι γνωστό ως «ευρωπαϊκό μονοπάτι μεγάλων διαδρομών». Βρίσκεται υπό την εποπτεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ορεινής Πεζοπορίας (E.W.V.), ενώ σχεδιάστηκε και σηματοδοτήθηκε από την Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβάσις – Αναρρίχησης, για τον ελλαδικό χώρο.

Αφετηρία του μονοπατιού είναι τα Πυρηναία, ενώ περνάει επίσης πάνω από τις Άλπεις και την Γιουγκοσλαβία για φτάσει ως και τη Φλώρινα – την αφετηρία στον ελλαδικό χώρο. Το μονοπάτι αυτό διασχίζει όλη την Ελλάδα έως το Γύθειο και ως το Καστέλλι Κισσάμου – που αρχίζει και το κρητικό τμήμα του.

Πιο συγκεκριμένα, το μονοπάτι E4 στο κρητικό έδαφος αποτελείται από δυο τμήματα -320χλμ το καθένα - τα οποία ξαναενώνονται σε κάποιο σημείο. Το μονοπάτι εκτείνεται από την Ελαφόνησο, διασχίζει την Κάτω Ζάκρο για να καταλήξει στην Σητεία. Στην περιοχή της Σούγιας απαντάμε τη διακλάδωση του μονοπατιού σε δυο τμήματα – το βόρειο και το νότιο. Το βόρειο τμήμα περιλαμβάνει ότι έχει να κάνει με αναρρίχηση – είναι αλπικό και αφορά περιπατητές οι οποίοι έχουν εμπειρία. Το νότιο τμήμα περιλαμβάνει βραχώδεις ακτές.

Για τους περιπατητές που ενδιαφέρονται να το διασχίσουν, απαιτούνται περίπου 3 εβδομάδες και η διαδρομή περιλαμβάνει ένα συνονθύλευμα παλαιών μονοπατιών, οικισμών, ψηλών βουνών, μοναστηριών, κ.α.

¹⁹ <https://www.gtp.gr/TDirectoryDetails.asp?id=14615&lng=1>

²⁰ <http://www.diazoma.gr/theaters/%CF%81%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CF%8C-%CE%B8%CE%AD%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%BF-%CF%87%CE%B5%CF%81%CF%83%CE%BF%CE%BD%CE%AE%CF%83%CE%BF%CF%85/>

²¹ http://www.diazoma.gr/200-Stuff-03-Diazoma/Tour-002_Crete.pdf

²² http://www.topoguide.gr/european_trail_e4_in_greece_crete.php

3.3. Προφίλ του Νομού Ηρακλείου

Για το νομό Ηρακλείου²³, το ευρωπαϊκό μονοπάτι E4²⁴, έχει αφιερώσει την κορυφή του Τιμίου Σταυρού στον Ψηλορείτη ως το οροπέδιο της Νίδας και τις Καμάρες για να καταλήξει στο κέντρο της πόλης του Ηρακλείου.

Παρακάτω παρουσιάζουμε αναλυτικά έντεκα πεζοπορικές διαδρομές του μονοπατιού E4 για το Ηράκλειο:

- **Διαδρομή 1. Ακόλυτα-Καμάρες**

Η διαδρομή αυτή θεωρείται σχετικά εύκολη, έχει μήκος 9 χιλιόμετρα και απαιτεί 3 ώρες για να ολοκληρωθεί. Προτεινόμενη περίοδος για τον επισκέπτη είναι η άνοιξη και το φθινόπωρο. Η διαδρομή αυτή πέρα από τον πεζοπορικό της χαρακτήρα μπορεί να πραγματοποιηθεί και με ποδήλατα.

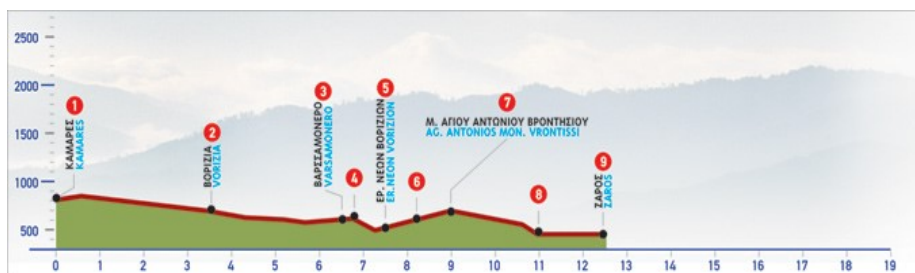
Εικόνα 1. Διαδρομή 1. Ακόλυτα-Καμάρες

- **Διαδρομή 2. Καμάρες-Ζαρός**

Η διαδρομή αυτή θεωρείται πολύ εύκολη, έχει μήκος 12,5 χιλιόμετρα και απαιτεί 3,5 ώρες για να ολοκληρωθεί. Ο επισκέπτης μπορεί να την διανύσει κατά τη διάρκεια όλου του χρόνου. Η διαδρομή αυτή πέρα από τον πεζοπορικό της χαρακτήρα μπορεί να πραγματοποιηθεί και με ποδήλατα. Η διαδρομή αυτή συνίσταται για όλη την οικογένεια, μιας και δεν αντιμετωπίζει ιδιαίτερη δυσκολία.

²³<https://www.cretanbeaches.com/el/%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B1%CF%8D%CF%83%CF%84%CE%B5-%CF%84%CE%B7-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CE%AE-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%BA%CF%81%CE%AE%CF%84%CE%B7/%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%80%CE%AD%CF%84%CE%B5%CE%B9%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B4%CF%81%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B9%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B5%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%BA%CF%81%CE%AE%CF%84%CE%B7/%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%BF%CF%80%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1/%CF%84%CE%BF-%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CF%8C-%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CF%80%CE%AC%CF%84%CE%B9-%CE%B54>

²⁴ <http://www.destinationcrete.gr/e4-path-at-irakleio>

Εικόνα 2. Διαδρομή 2. Καμάρες-Ζαρός

- **Διαδρομή 3. Νίδα-Ρούβας**

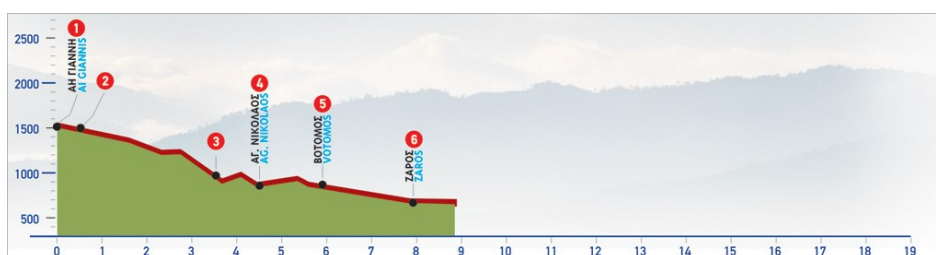
Η διαδρομή αυτή θεωρείται σχετικά εύκολη, έχει μήκος 11,5 χιλιόμετρα και απαιτεί 3 ώρες για να ολοκληρωθεί. Προτεινόμενη περίοδος για τον επισκέπτη είναι από τον Μάρτιο έως τον Οκτώβριο. Η διαδρομή αυτή πέρα από τον πεζοπορικό της χαρακτήρα μπορεί να πραγματοποιηθεί και με ποδήλατα. Ωστόσο, ενδείκνυται για γκρουπ ενηλίκων και όχι τόσο για οικογένειες λόγω του μήκους της.

Εικόνα 3. Διαδρομή 3. Νίδα-Ρούβας

- **Διαδρομή 4. Ρούβας-Ζαρός**

Η διαδρομή αυτή θεωρείται σχετικά εύκολη, έχει μήκος 8 χιλιόμετρα και απαιτεί 2 ώρες για να ολοκληρωθεί. Προτεινόμενη περίοδος για τον επισκέπτη είναι από τον Μάρτιο έως τον Οκτώβριο. Η διαδρομή αυτή πέρα από τον πεζοπορικό της χαρακτήρα μπορεί να πραγματοποιηθεί και με ποδήλατα. Ωστόσο, δεν ενδείκνυται για οικογένειες καθώς παρουσιάζει μικρές δυσκολίες (πχ κατηφορικού χαρακτήρα).

Εικόνα 4. Διαδρομή 4. Ρούβας-Ζαρός

- **Διαδρομή 5. Ρούβας-Καταφύγιο Ε.Ο.Σ. Ηρακλείου-Ασίτες**

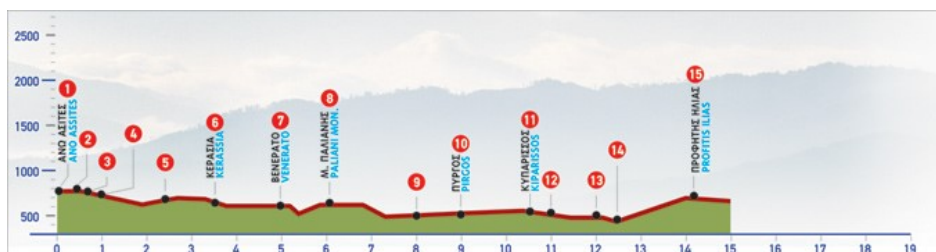
Η διαδρομή αυτή είναι μέσης δυσκολίας, έχει μήκος 14,5 χιλιόμετρα και απαιτεί 4 ώρες για να ολοκληρωθεί. Προτεινόμενη περίοδος για τον επισκέπτη είναι από τον Απρίλιο έως τον Σεπτέμβριο. Η διαδρομή αυτή πέρα από τον πεζοπορικό της χαρακτήρα μπορεί να πραγματοποιηθεί και με ποδήλατα. Ωστόσο, ενδείκνυται για γκρουπ ενηλίκων με διάλειμμα ανά διαστήματα, λόγω του μεγάλου μήκους της διαδρομής και του ανηφορικού και κατηφορικού χαρακτήρα ανά διαστήματα.

Εικόνα 5. Διαδρομή 5. Ρούβας-Καταφύγιο Ε.Ο.Σ. Ηρακλείου-Ασίτες

- **Διαδρομή 6. Άνω Ασίτες-Βενεράτο-Προφήτης Ηλίας**

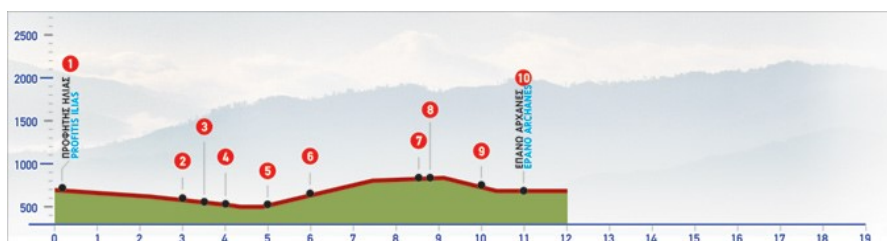
Η διαδρομή αυτή θεωρείται εύκολη, έχει μήκος 14,5 χιλιόμετρα και απαιτεί 4,5 ώρες για να ολοκληρωθεί. Ο επισκέπτης μπορεί να την διανύσει κατά τη διάρκεια όλου του χρόνου. Η διαδρομή αυτή πέρα από τον πεζοπορικό της χαρακτήρα μπορεί να πραγματοποιηθεί και με ποδήλατα. Ενδείκνυται τόσο για γκρουπ ενηλίκων όσο και για οικογένειες λόγω της ευκολίας της. Ωστόσο, για τις οικογένειες συνιστάται: συχνά διαλείμματα ανά διαστήματα, λόγω του μεγάλου μήκους της διαδρομής και πολύ καλή ενυδάτωση.

Εικόνα 6. Διαδρομή 6. Άνω Ασίτες-Βενεράτο-Προφήτης Ηλίας

- **Διαδρομή 7. Προφήτης Ηλίας-Αρχάνες**

Η διαδρομή αυτή θεωρείται εύκολη, έχει μήκος 11 χιλιόμετρα και απαιτεί 3,5 ώρες για να ολοκληρωθεί. Ο επισκέπτης μπορεί να την διανύσει κατά τη διάρκεια όλου του χρόνου. Η διαδρομή αυτή πέρα από τον πεζοπορικό της χαρακτήρα μπορεί να πραγματοποιηθεί και με ποδήλατα. Ενδείκνυται τόσο για γκρουπ ενηλίκων όσο και για οικογένειες λόγω της ευκολίας της.

Εικόνα 7. Διαδρομή 7. Προφήτης Ηλίας-Αρχάνες

- **Διαδρομή 8. Αρχάνες-Μυρτιά-Αγκάραθος**

Η διαδρομή αυτή θεωρείται πολύ εύκολη, έχει μήκος 18 χιλιόμετρα και απαιτεί 6 ώρες για να ολοκληρωθεί. Ο επισκέπτης μπορεί να την διανύσει κατά τη διάρκεια όλου του χρόνου. Η διαδρομή αυτή πέρα από τον πεζοπορικό της χαρακτήρα μπορεί να πραγματοποιηθεί και με ποδήλατα. Ενδείκνυται για γκρουπ ενηλίκων,

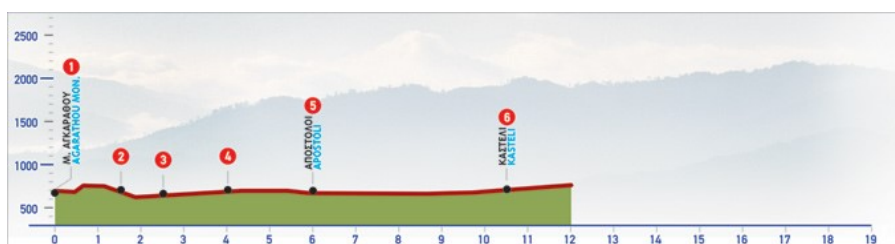
όχι όμως για οικογένειες λόγω του μεγάλου μήκους της. Ωστόσο, συνιστάται: συχνά διαλείμματα ανά διαστήματα, λόγω του μεγάλου μήκους της διαδρομής και πολύ καλή ενυδάτωση.

Εικόνα 8. Διαδρομή 8. Αρχάνες-Μυρτιά-Αγκάραθος

- **Διαδρομή 9. Αγκάραθος-Καστέλι**

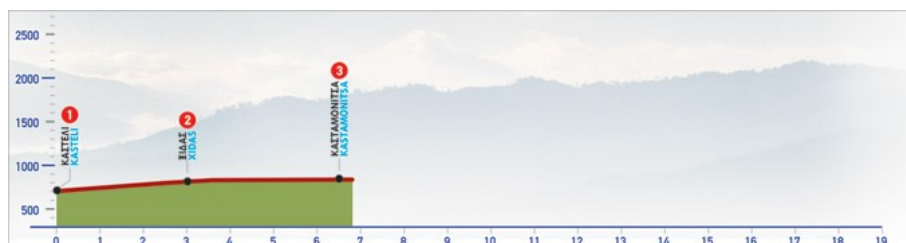
Η διαδρομή αυτή θεωρείται πολύ εύκολη, έχει μήκος 10,5 χιλιόμετρα και απαιτεί 3 ώρες για να ολοκληρωθεί. Ο επισκέπτης μπορεί να την διανύσει κατά τη διάρκεια όλου του χρόνου. Η διαδρομή αυτή πέρα από τον πεζοπορικό της χαρακτήρα μπορεί να πραγματοποιηθεί και με ποδήλατα. Ενδείκνυται τόσο για γκρουπ ενηλίκων όσο και για οικογένειες λόγω της ευκολίας της. Ωστόσο, για τις οικογένειες συνιστάται: συχνά διαλείμματα ανά διαστήματα, λόγω του μεγάλου μήκους της.

Εικόνα 9. Διαδρομή 8. Αρχάνες-Μυρτιά-Αγκάραθος

- **Διαδρομή 10. Καστέλι-Κασταμονίτσα**

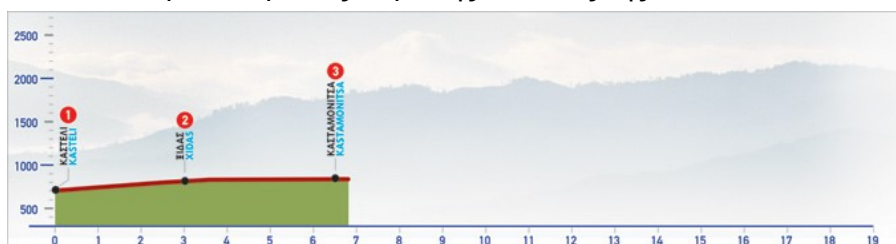
Η διαδρομή αυτή θεωρείται πολύ εύκολη, έχει μήκος 7 χιλιόμετρα και απαιτεί 2 ώρες για να ολοκληρωθεί. Ο επισκέπτης μπορεί να την διανύσει κατά τη διάρκεια όλου του χρόνου. Η διαδρομή αυτή πέρα από τον πεζοπορικό της χαρακτήρα μπορεί να πραγματοποιηθεί και με ποδήλατα. Ενδείκνυται τόσο για γκρουπ ενηλίκων όσο και για οικογένειες λόγω της ευκολίας της.

Εικόνα 10. Διαδρομή 10. Καστέλι-Κασταμονίτσα

- **Διαδρομή 11.Κασταμονίτσα-Μετόχι**

Η διαδρομή αυτή θεωρείται σχετικά εύκολη, έχει μήκος 8 χιλιόμετρα και απαιτεί 3 ώρες για να ολοκληρωθεί. Ο επισκέπτης μπορεί να την διανύσει κατά τη διάρκεια όλου του χρόνου. Η διαδρομή αυτή πέρα από τον πεζοπορικό της χαρακτήρα μπορεί να πραγματοποιηθεί και με ποδήλατα. Ενδείκνυται τόσο για γκρουπ ενηλίκων όσο και για οικογένειες λόγω της ευκολίας της.

Εικόνα 11. Διαδρομή 11.Κασταμονίτσα-Μετόχι

3.4. Θεματικές Διαδρομές στο Ν. Ηρακλείου

Το νησί της Κρήτης, συνδυάζει διαδρομές τόσο για φυσιολάτρες, για μνημειολάτρες καθώς επίσης και για εκείνους που κυνηγούν την περιπέτεια. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι περιλαμβάνει φαράγγια, σπήλαια, αμέτρητα χιλιόμετρα ακτογραμμής, σπάνια οικοσυστήματα- στοιχεία που δημιουργούν τις κατάλληλες συνθήκες για δραστηριότητες κατά την διάρκεια των διακοπών.

Στο πλαίσιο του εναλλακτικού τουρισμού στην Κρήτη, και πιο συγκεκριμένα για το νομό Ηρακλείου, εντοπίζονται ομάδες που διοργανώνουν θεματικές δραστηριότητες²⁵, όπως για παράδειγμα πεζοπορία, ορειβασία, ποδήλατο βουνού (αθλητικός τουρισμός), canyoning (τουρισμός περιπέτειας), όπως επίσης γαστρονομικές εμπειρίες με την κρητική κουζίνα που αφορούν τόσο αρχάριους όσο και έμπειρους, κάθε ηλικίας.

Παρακάτω θα παρουσιάσουμε αναλυτικά έξι θεματικές διαδρομές στο νομό Ηρακλείου.

3.4.1 Οι δρόμοι του Κρασιού

Τα μονοπάτια του κρασιού^{26,27,28} έχουν την απαρχή τους στους μινωικούς χρόνους και μετράνε ήδη τουλάχιστον 4000 χρόνια. Την εποχή εκείνη απαντάμε τους μινωίτες οι οποίοι επιδίδονται στην καλλιέργεια μεγάλων εκτάσεων με αμπέλια, στην παραγωγή του κρασιού, καθώς επίσης και τη μεταφορά του στη Μεσόγειο με χρήση αμφορέων. Στο Βαθύπετρο²⁹ συναντάμε το αρχαιότερο πατητήρι στον κόσμο ενώ στην Γόρτυνα , το

²⁵ <http://www.originallifetours.gr/en/>

²⁶ https://www.tripadvisor.com.gr/Attractions-g189417-Activities-c36-t132-Heraklion_Crete.html

²⁷ http://www.newwinesofgreece.com/dromoi_krasiou_hrakleiou/en_dromoi_krasiou_hrakleiou.html

²⁸ <https://www.neakriti.gr/article/kriti/irakleio/1317330/anakalypsan-tin-kriti-mesa-apo-tis-oinikes-diadromes/>

²⁹ http://www.wondergreece.gr/v1/el/Perioxes/N_Irakleioy/Politismos/Arxaiologikoi_Xwroi/4184-Minwiki_Epayli_sto_Bathypetro

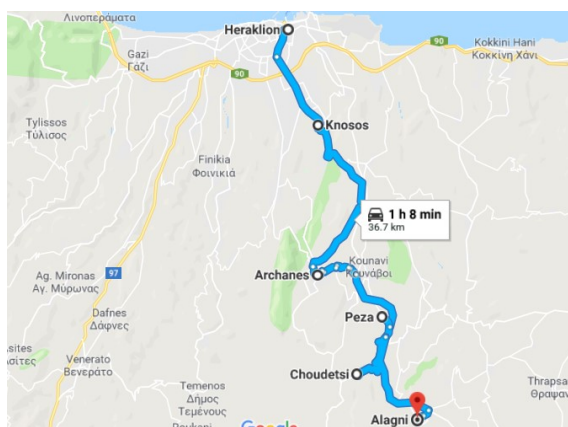
αρχαίο νομοθετικό κείμενο – ονόματι «Κώδικας» που περιέχει τις νομοθεσίες για την αμπελοκαλλιέργεια.

Για το νομό Ηρακλείου, οι διαδρομές του κρασιού περιλαμβάνουν: αμπελώνες, ιστορικά χωριά, παλιά μοναστήρια, αρχαιότητες, αξιοθέατα και οινοποιεία.

Παρακάτω θα παρουσιαστούν αναλυτικά δυο οινοποιητικές διαδρομές καθώς επίσης και τις υπο-διαδρομές τους, στην περιοχή του Ηρακλείου.

3.4.1.1 Οινική Διαδρομή No.1 : Ηράκλειο-Αρχάνες-Πεζά-Χουδέτσι

Η διαδρομή αυτή έχει μήκος περίπου 37 χλμ. Εκτείνεται από την περιοχή του Ηρακλείου³⁰, ενώ διασχίζει την Κνωσσό, τις Αρχάνες, τα Πεζά και το Χουδέτσι για να καταλήξει στο Αλάγνι. Η διαδρομή αυτή χωρίζεται σε 5 υπό-διαδρομές.

Εικόνα 12.Οινική Διαδρομή No.1 :Ηράκλειο-Αρχάνες-Πεζά-Χουδέτσι

3.4.1.1.1 Οινική Υπό-Διαδρομή No.1: Ηράκλειο-Κνωσός-Σπήλια-Αρχάνες

Η διαδρομή αυτή ξεκινάει από το κέντρο του Ηρακλείου με πορεία την Λεωφόρο Κνωσού, όπου απαντάμε τον αρχαιολογικό χώρο των ανακτόρων της Κνωσού³¹. Περιμετρικά των ανακτόρων μπορεί κανείς να συναντήσει το Μικρό Ανάκτορο³², την Βασιλική έπαυλη³³, το Καραβάν Σαράι³⁴, το Σπίτι του Αρχιερέα³⁵, τον Βασιλικό Τάφο³⁶ – μινωικά μνημεία με μεγάλο ενδιαφέρον.

Συνεχίζοντας την πορεία της διαδρομής, βλέπουμε τους πρώτους αμπελώνες, ενώ στα Σπήλια³⁷ βρίσκεται η περίφημη υδατογέφυρα του υδραγωγείου Μοροζίνι – που στην μινωική εποχή χρησιμοποιούνταν για τη μεταφορά του νερού από τις Αρχάνες – διασχίζοντας 15χλμ μέσω του Κνωσανού Φαραγγιού – στο κέντρο του Ηρακλείου.

³⁰ <https://www.heraklion.gr/>

³¹ <https://en.wikipedia.org/wiki/Knossos>

³² http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=9621

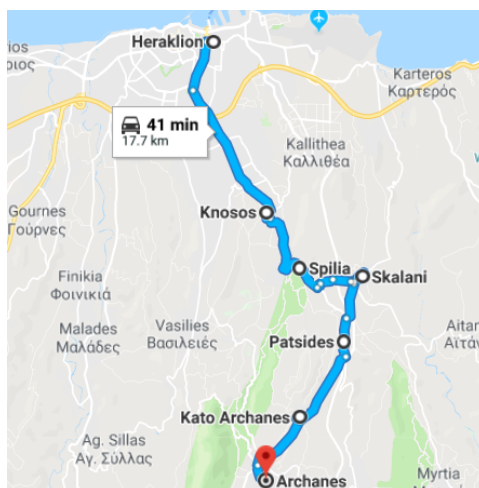
³³ http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=9622

³⁴ <http://www.explorecrete.com/greek/Knossos5-GR.html>

³⁵ <https://www.kosmosrentcar.com/el/Traveller-s-Guide/Heraklion-Area/Knossos-Minoan-Palace.html>

³⁶ http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=9661

³⁷ <https://www.neakriti.gr/article/eidiseis/1324698/agia-eirini-splia-i-gefyra-poy-ksedipsase-to-irakleio/>

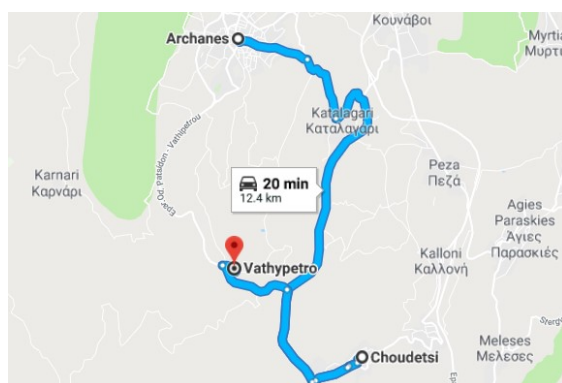

Εικόνα 13.Οιική Υπό-Διαδρομή Νο.1:Ηράκλειο-Κνωσός-Σπήλια-Αρχάνες

Η διαδρομή στην συνέχεια διασχίζει το Σκαλάκι³⁸, εκεί όπου βρίσκεται ένας λόφος με αμπέλια, ενώ αν κατευθυνθούμε νότια, θα βρεθούμε στον οικισμό Πατσιδες³⁹ – πλούσιο σε αμπελώνες που εκτείνονται από τις πλαγιές της κοιλάδας μέχρι το χωριό Κάτω Αρχάνες, για να καταλήξουμε στις Αρχάνες – περιοχή με μεγάλη οινοπαραγωγική παράδοση.

3.4.1.1.2 Οιική Υπό-Διαδρομή Νο.2: Αρχάνες-Βαθύπετρο-Χουδέτσι

Η διαδρομή αυτή έχει αφετηρία νότια των Αρχανών όπου συναντάμε τον εγκαταλειμμένο οικισμό του Βαθύπετρου, που φιλοξενεί ένα από τα αρχαιότερα και σημαντικότερα μνημεία της μινωικής περιόδου - το Μινωικό Μέγαρο το οποίο διαθέτει σταφυλοπιεστήριο, το οποίο μετράει 3.500 χρόνια – στοιχείο οινοποιητικής παράδοσης της περιοχής.

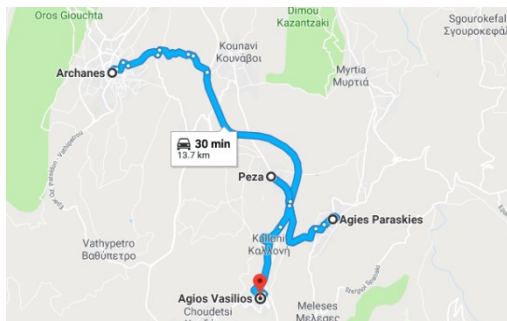
Εικόνα 14.Οιική Υπό-Διαδρομή Νο.2:Αρχάνες-Βαθύπετρο-Χουδέτσι

³⁸ <http://www.rural-heraklion.gr/index.php/el/villages/skalani>

³⁹ <https://www.gtp.gr/LocPage.asp?id=1372&lng=1>

3.4.1.1.3 Οινική Υπό-Διαδρομή Νο.3: Αρχάνες-Πεζά-Αγίες Παρασκιές-Άγιος Βασίλειος

Η διαδρομή αυτή ξεκινάει ανατολικά των Αρχανών, όπου συναντάμε τους αμπελώνες στην περιοχή των Κουνάβων⁴⁰, όπου συνεχίζοντας θα καταλήξουμε στο χωριό Καταλαγάρι⁴¹.

Εικόνα 15.Οινική Υπό-Διαδρομή Νο.3: Αρχάνες-Πεζά-Αγίες Παρασκιές-Άγιος Βασίλειος

Συνεχίζοντας νότια τη διαδρομή, θα περάσουμε από το μεγαλύτερο οينوπαραγωγικό κέντρο της Κρήτης, στα Πεζά, όπου έχει την έδρα της η Ένωση Πεζών⁴², ενώ παράλληλα έχουμε την δυνατότητα να θαυμάσουμε τους αμπελώνες στις γύρω πλαγιές - στις Αγίες Παρασκιές, την Καλλονή και τον Άγιο Βασίλειο.

Τέλος, βόρεια από τις Αγίες Παρασκιές βρίσκεται η περιοχή της Μυρτιάς η οποία φιλοξενεί το Μουσείο του κρητικού συγγραφέα Νίκου Καζαντζάκη⁴³.

3.4.1.1.4 Οινική Υπό-Διαδρομή Νο.4: Αγίες Παρασκιές-Αλάγνι

Η διαδρομή αυτή έχει αφετηρία νότια από τις Αγίες Παρασκιές όπου αντικρίζουμε ένα λοφώδες σκηνικό, με την κοιλάδα του χωριού Μελέσες⁴⁴ και με τους αμπελώνες στο Αλάγνι. Νοτιότερα του προαναφερθέντος χωριού, συναντάμε κυρίως ελαιώνες, και οδηγούμαστε στο Αρκαλοχώρι για να καταλήξουμε στα Καστελλιανά με την αρχαία πόλη Πρίανσος⁴⁵.

⁴⁰ <https://buk.gr/el/poli-perioxi/kounavo>

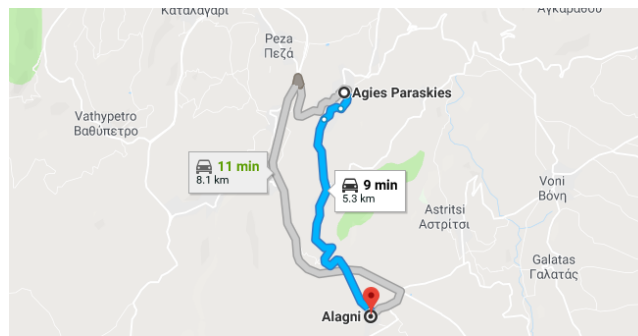
⁴¹ <http://www.dimos-archanon-asterousion.gr/culture/settlements/katalagari.html>

⁴² <http://www.pezaunion.gr/>

⁴³ <https://www.kazantzaki.gr/>

⁴⁴ https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CF%83%CE%B5%CF%82_%CE%97%CF%81%CE%B1%CE%BA%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CF%85

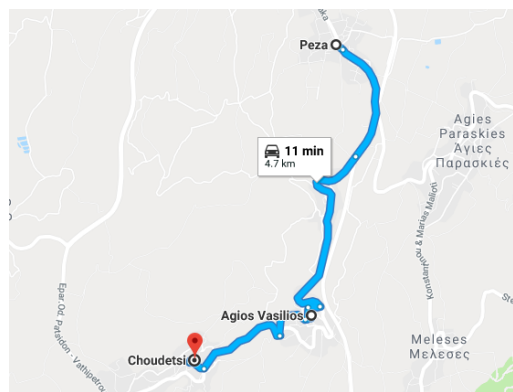
⁴⁵ <http://priansos.blogspot.com/>

Εικόνα 16.Οινική Υπό-Διαδρομή Νο.4:Αγίες Παρασκίες-Αλάγνι

3.4.1.1.5 Οινική Υπό-Διαδρομή Νο.5: Πεζά-Άγιος Βασίλειος-Χουδέτσι

Η διαδρομή αυτή ξεκινάει από τα Πεζά και διασχίζει την Καλλονή και τον Άγιο Βασίλειο για να καταλήξει στο Χουδέτσι, που φιλοξενείται το μουσικό εργαστήριο του Ross Daly, ο Λαβύρινθος⁴⁶, στο οποίο γίνονται μαθήματα παραδοσιακών μουσικών οργάνων. Αν συνεχίσουμε την διαδρομή νοτιότερα, θα έχουμε την ευκαιρία να θαυμάσουμε τους αμπελώνες στο λοφώδες τοπίο.

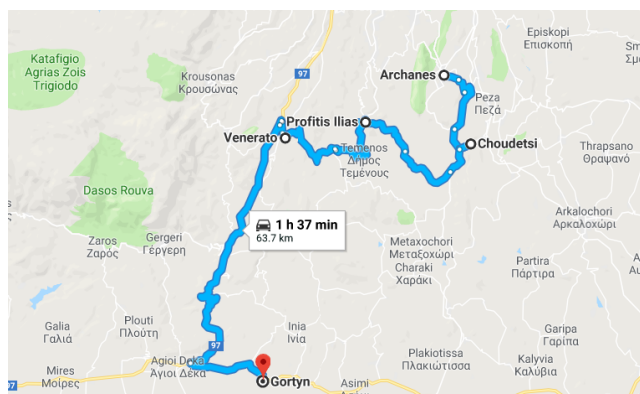
Εικόνα 17.Οινική Υπό-Διαδρομή Νο.5:Πεζά-Άγιος Βασίλειος-Χουδέτσι

3.4.1.2 Οινική Διαδρομή Νο.2: Χουδέτσι-Προφήτης Ηλίας-Βενεράτο-Γόρτυνα

Η διαδρομή αυτή έχει μήκος περίπου 64 χλμ. Εκτείνεται από τις Αρχάνες, εν συνεχεία περνάει από το Χουδέτσι, με τους απέραντους αμπελώνες, ενώ διασχίζει τον Προφήτη Ηλία και το Βενεράτο για να καταλήξει στη Γόρτυνα. Η διαδρομή αυτή χωρίζεται σε 4 υπό-διαδρομές.

⁴⁶ <http://www.labyrinthmusic.gr/>

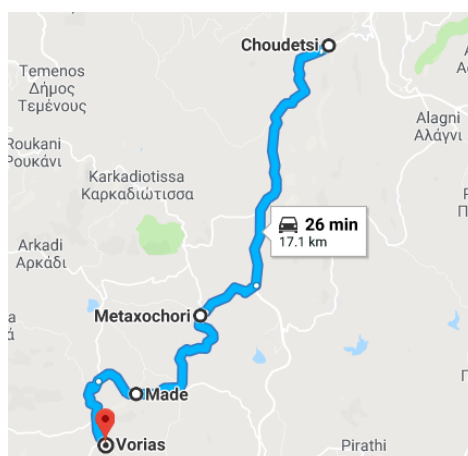

Εικόνα 18.Οιική Διαδρομή Νο.2:Χουδέτσι-Προφήτης Ηλίας-Βενεράτο-Γόρτυνα

3.4.1.2.1 Οιική Υπό-Διαδρομή Νο.1: Χουδέτσι-Μεταξοχώρι-Μαδέ-Βοριά

Η διαδρομή αυτή έχει αφετηρία νότια από το Χουδέτσι, όπου βρίσκεται η Μονή Επανωσήφη – η οποία φιλοξενεί το μουσείο με τα αρχαιότερα χειρόγραφα του 18ου αιώνα καθώς επίσης εικόνες και κειμήλια. Ενώ συνεχίζοντας τη διαδρομή, διασχίζουμε τα χωριά Μεταξοχώρι⁴⁷, Χαράκι, Μαδέ⁴⁸, Μελιδοχώρι και Βοριά, με πλούσια οινοπαραγωγή.

Εικόνα 19.Οιική Υπό-Διαδρομή Νο.1:Χουδέτσι-Μεταξοχώρι-Μαδέ-Βοριά

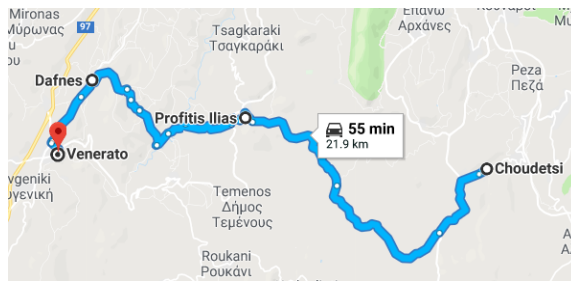
3.4.1.2.2 Οιική Υπό-Διαδρομή Νο.2: Χουδέτσι-Προφήτης Ηλίας-Βενεράτο

Η διαδρομή αυτή ξεκινάει νότια από το Χουδέτσι με κατεύθυνση προς τα δυτικά, όπου και διασχίζουμε απέραντους αμπελώνες μέχρι να οδηγηθούμε ως το χωριό Προφήτη Ηλία – όπου συναντάμε το βυζαντινό κάστρο που έχτισε ο Νικηφόρος Φωκάς.

Συνεχίζοντας τη διαδρομή στο νοτιοδυτικό τμήμα της, απαντάμε πλαγιές με αμπέλια – τα χωριά : Κυπάρισσο και Πύργο που μας οδηγούν σε μια κοιλάδα με αμπελώνες. Ενώ στη δυτική έξοδο, συναντάμε το χωριό Δαφνές με μακρόχρονη οινοποιητική παράδοση.

⁴⁷ <https://buk.gr/el/poli-perioxi/metaxohori>

⁴⁸ http://www.kritipolikaihoria.gr/2015/05/blog-post_698.html

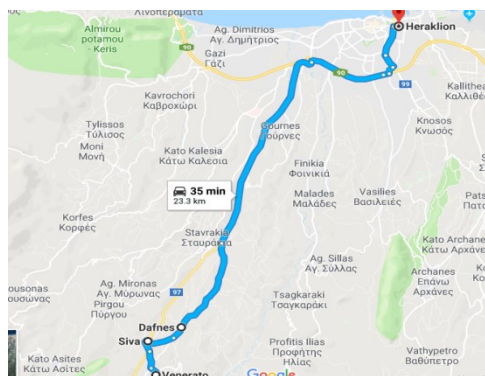

Εικόνα 20.Οινική Διαδρομή No.2:Χουδέτσι-Προφήτης Ηλίας-Βενεράτο

Στο τέρμα της διαδρομής, διασχίζουμε το Βενεράτο. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του χωριού είναι ο χώρος που φιλοξενεί γλυπτά από πωρόλιθο και βρίσκεται στην είσοδο του χωριού.

3.4.1.2.3 Οινική Υπό-Διαδρομή No.3: Βενεράτο-Σίβα-Δαφνές-Ηράκλειο

Η διαδρομή αυτή ξεκινάει βόρεια από το Βενεράτο όπου απαντάμε τα χωριά Σίβα και Δαφνές με την πολυφημισμένη Γιορτή του Κρασιού, η οποία προσφέρει άφθονο δωρεάν κρασί καθώς επίσης παραδοσιακή κρητική μουσική και κρητικά εδέσματα.

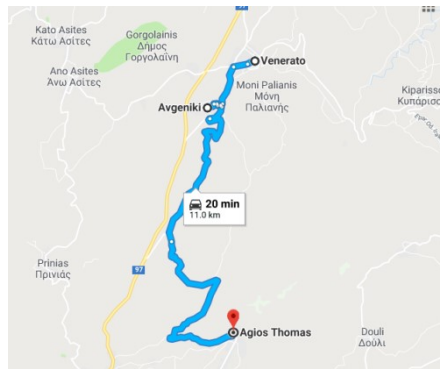

Εικόνα 21.Οινική Διαδρομή No.10:Βενεράτο-Σίβα-Δαφνές-Ηράκλειο

3.4.1.2.4 Οινική Υπό-Διαδρομή No.4: Βενεράτο-Αυγενική-Άγιος Θωμάς

Η διαδρομή έχει αφετηρία νότια του χωριού Βενεράτο – όπου διασχίζουμε τα χωριά Αυγενική και Άγιος Θωμάς, όπου απαντάμε στις πλαγιές των λόφων τους πανάρχαιους αμπελώνες και ελαιώνες, ενώ στο νοτιοδυτικό τμήμα βρίσκεται ο λόφος της Πατέλλας του Πρινιά πάνω στον οποίο εντοπίζονται τα χαλάσματα της αρχαίας Ριζηνίας.

Εικόνα 22. Οινική Υπό-Διαδρομή Νο.4: Βενεράτο-Αυγενική-Άγιος Θωμάς

Από την περιοχή των Δαφνών μπορεί να ακολουθήσει τον δρόμο που οδηγεί νότια στην πεδιάδα της Μεσσαράς και στην περιοχή της Αρχαίας Γόρτυνας. Συνεχίζοντας την διαδρομή, και διασχίζοντας τις Δαφνές, απαντάμε την πεδιάδα της Μεσσαράς καθώς επίσης και την περιοχή της Αρχαίας Γόρτυνας, η οποία αποτελούσε πρωτεύουσα της ρωμαϊκής Κρήτης και όπου βρέθηκαν αρχαία χειρόγραφα, ανάμεσα τους και ο «Κώδικας της Γόρτυνας», που περιλαμβάνει κανόνες για την αμπελοκαλλιέργεια. Οι επισκέπτες, εν συνεχεία, έχουν την δυνατότητα να θαυμάσουν το χωριό Πλουτή και Λαβύρινθο, όπου υπάρχει ένας παραδοσιακός αμπελώνας.

3.4.2 Διαδρομές στην πόλη

Μπορούμε να διακρίνουμε 4 διαδρομές στο κέντρο της πόλης του Ηρακλείου⁴⁹, που περιλαμβάνουν αξιοθέατα, αρχαία μνημεία, εκκλησίες, κρήνες που αποτελούν δείγματα του πρώτου πολιτισμού της Ευρώπης.

Οι διαδρομές περιλαμβάνουν το βόρειο-ανατολικό, το βόρειο-δυτικό, το νότιο τμήμα του κέντρου του Ηρακλείου, καθώς επίσης και το τμήμα περιμετρικά των τειχών.

3.4.2.1 Διαδρομή στην πόλη του Ηρακλείου Νο.1: βόρειο-ανατολικό τμήμα

Ξεκινώντας τη διαδρομή από το λιμάνι του Ηρακλείου, υψώνεται το μεγαλόπρεπο φρούριο, ο Κούλες - που προστάτευε την πόλη ανά τους αιώνες όπως επίσης χρησιμοποιήθηκε και σαν φυλακή. Από εκείνο το σημείο, ο επισκέπτης μέσω της 25ης Αυγούστου, οδηγείται στον Αγ.Τίτο. Συνεχίζοντας, η διαδρομή οδηγεί τον επισκέπτη στη Λότζια που σήμερα χρησιμοποιείται για υπηρεσίες του δήμου Ηρακλείου καθώς και για το Δημοτικό Συμβούλιο. Η Λότζια, υπήρξε Λέσχη του Δούκα και των αξιωματούχων της Κρήτης. Αποτελεί ένα επιβλητικό μεγαλόурνημα – το πιο κομψό βενετσιάνικο μνημείο-το οποίο περιλαμβάνει γλυπτά οικόσημα, τρόπαια, που κυρίως άρχοντες και αξιωματούχοι χρησιμοποιούσαν για την αναψυχή, τα παιχνίδια τους αλλά και τις επίσημες τελετές τους. Χρονολογείται γύρω στον 17ο αιώνα ενώ το 1987 κερδίζει το

⁴⁹ <https://www.heraklion.gr/visitor/walking-town>

πρώτο βραβείο EUROPA NOSTRA⁵⁰, για την συντήρηση και την αναπαλαίωση του για την χρονιά εκείνη.

Εικόνα 23. Διαδρομή στην πόλη του Ηρακλείου Νο.1: βόρειο-ανατολικό τμήμα

Αν συνεχίσουμε νότια της Λότζιας, ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να διασχίσει τη βασιλική του Αγίου Μάρκου (1239), η οποία ανήκε στο Δούκα της Κρήτης ενώ στις μέρες μας στεγάζει τη Δημοτική Πινακοθήκη. Λίγα μέτρα από τη Δημοτική Πινακοθήκη, ο επισκέπτης θα συναντήσει την περίφημη κρήνη Μοροζίνι – γνωστή με το όνομα «Λιοντάρια», η οποία χρονολογείται γύρω στον 17ο αιώνα, έργο του Φραγκίσκου Μοροζίνι, για τη διακόσμηση της πλατείας αλλά και για να προσφέρει νερό στην πόλη. Έπειτα, ο επισκέπτης θα οδηγηθεί στην Πλατεία Ελευθερίας, όπου βρίσκεται το Αρχαιολογικό Μουσείο, μέσω των μεσαιωνικών δρόμων που στολίζουν το Ηράκλειο - όπως αυτός της Δαιδάλου. Το μουσείο περιλαμβάνει θησαυρούς της Μινωικής εποχής, των αρχαίων, κλασικών, ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων της Κρήτης.

3.4.2.2 Διαδρομή στην πόλη του Ηρακλείου Νο.2: βόρειο-δυτικό τμήμα

Η διαδρομή αυτή ξεκινάει από την οικία Χρονάκη⁵¹, ένα παραδοσιακό κτίριο με αντικείμενα τέχνης, παλαιά έπιπλα ενώ τους τοίχους του πίνακες του Ηρακλειώτη ζωγράφου Ε. Μαργογιαννάκη καθώς επίσης και είκοσι χάρτες και γκραβούρες του 17ου και 18ου αιώνα. Εντοπίζονται επίσης καρτ ποστάλ με φωτογραφίες του Μπεχαεντίν⁵² και θέματα από τη ζωή του Ηρακλείου.

⁵⁰ <http://www.europanostra.org/>

⁵¹ https://www.tripadvisor.com.gr/Attraction_Review-g189417-d669300-Reviews-The_Chronaki_House-Heraklion_Crete.html

⁵² <http://cretablog.gr/arxeio/crete/%CF%81%CE%B1%CF%87%CE%BC%CE%B9%CE%B6%CE%B5%CE%B4%CE%B5-%CE%BC%CF%80%CE%B5%CF%87%CE%B1%CE%B5%CE%BD%CF%84%CE%AF%CE%BD-%CE%AD%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BA%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B7/>

Εικόνα 24. Διαδρομή στην πόλη του Ηρακλείου Νο.2: βόρειο-δυτικό τμήμα

Στην συνέχεια ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να θαυμάσει το ιστορικό μουσείο όπου φιλοξενεί θησαυρούς των Χριστιανικών, των Βυζαντινών, των Μεσαιωνικών, και των νεότερων χρόνων της Κρήτης. Επιπλέον, το μουσείο αυτό κοσμούν έργα του λαϊκού πολιτισμού της Κρήτης, κάποια εκ των οποίων ανήκουν στο ζωγράφο Δομήνικο Θεοδοκόπουλο (Ελ Γκρέκο), ο οποίος γεννήθηκε και σπούδασε ζωγραφική στο Ηράκλειο. Ένα από τα σημαντικότερα κομμάτια του μουσείου προσομοιώνει το κρητικό σπίτι του συγγραφέα Νίκου Καζαντζάκη. Η διαδρομή περνάει από την εκκλησία του Αγ. Πέτρου, για να συναντήσει το μουσείο φυσικής ιστορίας και άλλες βυζαντινές Αρχαιότητες

3.4.2.3 Διαδρομή στην πόλη του Ηρακλείου Νο.3: νότιο τμήμα

Εικόνα 25. Διαδρομή στην πόλη του Ηρακλείου Νο.3: νότιο τμήμα

Η διαδρομή αυτή ξεκινάει από την 1866 , περνάει από την πύλη του Ιησού για να καταλήξει στον καθεδρικό ναό της Αγίας Αικατερίνης που ανά τους αιώνες αποτέλεσε

Κρητικό Πανεπιστήμιο ενώ πλήθος Ευρωπαίων καλλιτεχνών, φιλοσόφων, εκκλησιαστικών πατέρων, ποιητών και συγγραφέων, αναδείχτηκε μέσα από αυτό. Στις μέρες μας, η Αγία Αικατερίνη διαθέτει συλλογή πινάκων της Κρητικής Αγιογραφίας, και έπειτα του Αγίου Μηνά που αποτελεί προστάτη του Ηρακλείου ενώ διέσωσε τους Χριστιανούς της πόλης του Ηρακλείου από την σφαγή των Τούρκων.

3.4.2.4 Διαδρομή στην πόλη του Ηρακλείου Νο.4: περιμετρικά των τειχών

Εικόνα 26. Διαδρομή στην πόλη του Ηρακλείου Νο.4: περιμετρικά των τειχών

Είναι γνωστό πως περιμετρικά του Ηρακλείου βρίσκονται τα περίφημα ενετικά τείχη⁵³ του, που είχαν ως σκοπό την προστασία της πόλης από τους εχθρούς. Κατά την πολιορκία από τους Τούρκους, τα τείχη της την προστατέψαν για 25 χρόνια. Στο νότιο μέρος βρίσκεται ο προμαχώνας Μαρτινέγκο, όπου υπάρχει ο τάφος του κρητικού συγγραφέα Νίκου Καζαντζάκη, ενώ ακόμη πιο νότια, ο επισκέπτης συναντάει την παλιά Πύλη- είσοδο της πόλης προς τη Δυτική μεριά- γνωστή ως Χανιώπορτα⁵⁴.

3.4.3 Φυσιολατρικός Τουρισμός

Όπως είδαμε σε προηγούμενη ενότητα, ο νομός Ηρακλείου διαθέτει απέραντους ελαιώνες και αμπελώνες, ωστόσο ο φυσιολάτρης επισκέπτης μπορεί επίσης να συναντήσει σπάνια οικοσυστήματα πρινοδάσους και πευκοδάσους, καθώς κι έναν υδροβιότοπο.

Για τους φυσιολάτρεις αλλά και για όποιον επισκέπτη θέλει να εξερευνήσει τη φύση, διακρίναμε τις παρακάτω διαδρομές:

⁵³ <http://history.heraklion.gr/background.php?url=sig&id=943&iid=&level=&sid=>

⁵⁴ <http://wikimapia.org/1786043/el/%CE%A0%CF%8D%CE%BB%CE%B7-%CE%A0%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B1-%CE%A7%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%8E%CF%80%CE%BF%CF%81%CF%84%CE%B1>

3.4.3.1 Φυσιολατρική Διαδρομή Νο.1 : Δάσος Ρούβα – Αμπελάκια- Σαμάρι-Χαλαζοκέφαλα- Σκηνάκια – Γυριστή

Το δάσος του Ρούβα – έκτασης 30.000 στρεμμάτων- αποτελεί ένα οικοσύστημα πρινοδάσους, εθνικού ενδιαφέροντος. Αποτελείται από δέντρα τα οποία έχουν μεγάλη ηλικία και φτάνουν σε ύψος τα 15 μέτρα. Είδη δέντρων που απαντάμε περιλαμβάνουν: την αριά, τη φιλύκη, τον ασφένταμο, το κυπαρίσσι, το πεύκο, το πλατάνι, και άλλα.

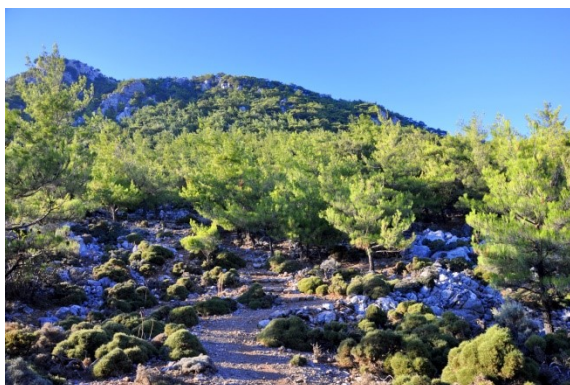

Εικόνα 27.Δάσος Ρούβα

Η διαδρομή διασχίζει την κοιλάδα του Ψηλορείτη, ξεκινώντας από το νότιο σημείο συναντάμε τα Αμπελάκια και το Σαμάρι, όπου ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να θαυμάσει την πανοραμική θέα ολόκληρης της περιοχής του Ζαρού ή ακόμα και να μείνει στο ορειβατικό καταφύγιο. Κατευθυνόμενοι προς τα δυτικά ο επισκέπτης διασχίζει τα Χαλαζοκέφαλα –κι έχει την δυνατότητα να θαυμάσει την περιοχή "Δυο πρίνοι" και έπειτα να συνεχίσει βόρεια – με τις κορυφές του Σκήνακα , για να καταλήξει στην ανατολική πλευρά στην Γυριστή.

3.4.3.2 Φυσιολατρική Διαδρομή Νο.2 : Δάσος Σύμης

Το δάσος της Σύμης στη Βιάννο, αποτελεί ένα οικοσύστημα πρινοδάσους, τραχείας πεύκης. καθώς επίσης κυπαρισσιών και άλλων ειδών δέντρα, ανάμεσα τους: ο ασφένταμος, η αριά (αζίλακας) και ο ελαιόπρινος.

Εικόνα 28.Δάσος Σύμης

Ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να συναντήσει σε πιο ψηλά υψόμετρα, δέντρα όπως η λουτσιά και η νανοκερασιά, ενώ κατηφορίζοντας απαντάει πολλά αρωματικά είδη όπως η χαρουπιά, ο σχίνος, ο ασπάλαθος, το θυμάρι, η αγκαραθιά, κ.α.

3.4.3.3 Φυσιολατρική Διαδρομή Νο.3 : Λίμνη Βότομος & Ποταμός Κουτσουλίδης

Η διαδρομή αυτή ξεκινάει βόρεια του Ζαρού όπου ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να συναντήσει την πηγή "Βοτόμου", γύρω από την οποία υπάρχει ένας υδροβιότοπος, ο οποίος δημιουργήθηκε από ένα κρατήρα της πηγής. Στην περιοχή, υπάρχει η τεχνητή λίμνη "Βοτόμου", η οποία δημιουργήθηκε το 1987 από τη Δασική Υπηρεσία, ενώ αν συνεχίσουμε δυτικά, έχουμε την δυνατότητα να θαμάσουμε την πηγή της "Στέρνας" – η οποία παίρνει το όνομα της από τη ρωμαϊκή δεξαμενή (cisterna).

Εικόνα 29.Λίμνη Βότομος Ζαρός

Από τις δυο πηγές που αναφέραμε πιο πάνω- οι οποίες μετέφεραν νερό στην αρχαία Γόρτυνα, πηγάζουν τα νερά του ποταμού Κουτσουλίδη, ο οποίος ξεκινάει από το φαράγγι του Αγίου Νικολάου, για να περάσει μέσα από την κοιλάδα του Ζαρού και, να καταλήξει στο φράγμα της Φανερωμένης.

3.4.4 Τουρισμός Περιπέτειας

Οι επισκέπτες που αναζητούν την περιπέτεια, τις έντονες εμπειρίες και την περιπέτεια κατά την διάρκεια της διαμονής τους στο νομό Ηρακλείου, υπάρχουν πολλές επιλογές safari με 4x4, θαλάσσιου καγιάκ και άλλες εξατομικευμένες δραστηριότητες.

3.4.4.1 Διαδρομή Περιπέτειας Νο.1 : Θαλάσσιο καγιάκ στο νησάκι Ντία

Η διαδρομή αυτή αφορά έμπειρους κωπηλάτες οι οποίοι αναζητούν την περιπέτεια κατά τη διάρκεια της διαμονής τους στο Ηράκλειο. Ιστορικά το νησί της Ντίας είναι το μέρος στο οποίο ο Θησέας σκότωσε τον Μινώταυρο.

Η διάρκεια της διαδρομής είναι περίπου 3 μέρες και ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να επιλέξει να την κάνει είτε μόνος του, είτε ως οργανωμένη εκδρομή – από

αρμόδιους οργανισμούς, κάτι που προτείνεται λόγω του επιπέδου δυσκολίας της (π.χ. έντονοι άνεμοι, κατάσταση της θάλασσας, κλπ). Στην δεύτερη περίπτωση, οι θέσεις είναι περιορισμένες στα 3 άτομα ανά γκρουπ και η τιμή ανέρχεται στα 550 ευρώ ανά άτομο⁵⁵.

Η περιπέτεια για τον επισκέπτη ξεκινάει με κωπηλασία 14 χιλιομέτρων, απόσταση από το Ηράκλειο έως το νησί της Ντίας, ενώ η 2^η μέρα περιλαμβάνει κωπηλασία 35 χιλιομέτρων – απόσταση για να γίνει ο περίπλους του νησιού.

Κατά τη διάρκεια της διαμονής στη Ντία, ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να συναντήσει προστατευόμενα είδη ζώων⁵⁶ όπως:

- το σαλιγκάρι *Albinaria retusa*,
- τη σαύρα *Pardalis erchardii schiebeli*,
- το αγριοκούνελο *Oryctolagus cuniculus cnoissius*,
- το γεράκι Μαυροπετρίτης.

Ο επισκέπτης που θέλει να επιλέξει να κάνει αυτή τη δραστηριότητα, θα πρέπει να διαθέτει τον απαιτούμενο εξοπλισμό⁵⁷ τόσο για την ασφάλεια του, όσο και την επιβίωση του (πχ. Πώς να προετοιμάσει το φαγητό του).

3.4.4.1 Διαδρομή Περιπέτειας No.2: Αγιοφάραγγο (αναρρίχηση, πεζοπορία, κολύμπι)

Η διαδρομή αυτή ξεκινάει στο νότιο Ηράκλειο – περιβάλλον κατάλληλο για αναρρίχηση, μιας και έχει ιδανική ασβεστόλιθο για αναρρίχηση και πεζοπορία. Ωστόσο, σε ορισμένα σημεία, ο επισκέπτης πρέπει να δείχνει προσοχή γιατί γίνεται απότομη. Επιπλέον, το πεδίο αυτό προσφέρει μια όμορφη παραλία τόσο για κλασικό κολύμπι όσο και για κατάδυση με σκοπό την εξερεύνηση του βυθού με μάσκα και αναπνευστήρα. Η περιοχή προτείνεται για κατασκήνωση.

3.4.5 Αθλητικός Τουρισμός

Για τον επισκέπτη που θέλει να εισάγει την αθλητική δραστηριότητα κατά τη διαμονή του στο Ηράκλειο, θα παρουσιάσουμε 3 διαδρομές οι οποίες προτείνουν ποδηλασία (mountain biking), πεζοπορία και αναρρίχηση

3.4.5.1 Αθλητική Διαδρομή No.1: Σκίνακας – Νίβριτος – Ζαρός

Η διαδρομή αυτή είναι μια ποδηλατική διαδρομή 48 χιλιομέτρων. Αφετηρία της διαδρομής είναι το Ηράκλειο.

Ο επισκέπτης κατευθύνεται προς το Σκίνακα ανεβαίνοντας υψόμετρο από τα 339 μέτρα στα 1.569 μέτρα. Έπειτα, ακολουθεί μια χωμάτινη διαδρομή – ενώ παράλληλα

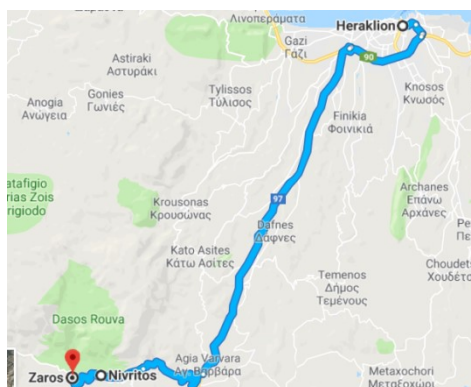
⁵⁵ <http://www.destinationcrete.gr/el/activities-and-tours/activities-sea>

⁵⁶ https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%AF%CE%B1_%CE%97%CF%81%CE%B1%CE%BA%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CF%85

⁵⁷ <https://www.seviangt.gr/thalassio-kayak-kai-asfaleia/>

έχει τη δυνατότητα να δει πρίνους, σφεντάμια, πεύκα και κυπαρίσσια, ώσπου να καταλήξει στη Γέργερη.

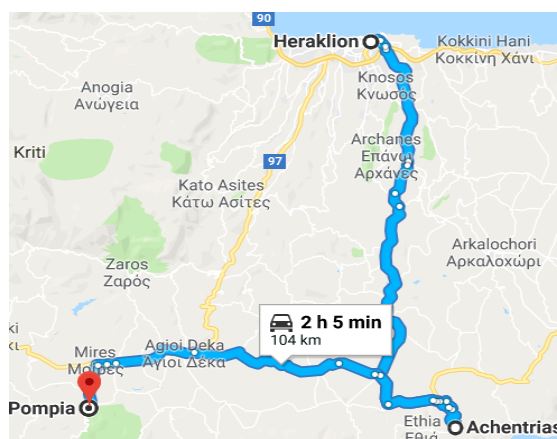
Εικόνα 30.Αθλητική Διαδρομή No.1:Σκίνακας – Νίβριτος – Ζαρός

3.4.5.1 Αθλητική Διαδρομή No.2: Αστερούσια όρη

Η διαδρομή αυτή είναι μια ποδηλατική διαδρομή 100 χιλιομέτρων, η οποία χωρίζεται σε δυο μέρη και η οποία απαιτεί 2 μέρες για να διανυθεί. Αφετηρία του πρώτου μέρους της διαδρομής είναι το Ηράκλειο με κατεύθυνση προς το χωριό Αχεντριά, όπου και ξεκινάει η περιήγηση του επισκέπτη στα Αστερούσια Όρη. Στην πορεία της διαδρομής, ο επισκέπτης διασχίζει το γραφικό χωριό Εθιά, και το παραδοσιακό χωριό Παρανύμφοι για να ανηφορίσει προς τα Σώπατα.

Καθώς συνεχίζεται η διαδρομή, ο επισκέπτης αξίζει να κάνει μια στάση στην περιοχή Αμπάς όπου έχει τη δυνατότητα να θαυμάσει ένα καταρράκτη ύψους 145 μέτρων, πριν ξεκινήσει την κατάβαση μήκους 15 χιλιομέτρων με κατεύθυνση τη Μονή της Παναγίας Κουδουμά, περιστοιχισμένη από πυκνή βλάστηση με πεύκα και κυπαρίσσια.

Προς το τέλος του πρώτου μέρους της διαδρομής, ο επισκέπτης καταλήγει στο σπήλαιο του Αγίου Αντωνίου και έπειτα στον Άγιο Ιωάννη, όπου λίγο παρακάτω στα Καπετανιανά βρίσκεται ένας παραδοσιακός ξενώνας, ο οποίος προτείνεται στον επισκέπτη για να διανυκτερεύσει εκεί.

Εικόνα 31.Αθλητική Διαδρομή No.2:Αστερούσια όρη

Το δεύτερο μέρος της διαδρομής ξεκινάει από τα Καπετανιανά με κατεύθυνση προς τη δυτική μεριά του Λέντα. Ο επισκέπτης, θα διασχίσει την παραλία της Τρυπητής, καθώς επίσης και άλλες ακτές όπως: την παραλία του Δυσκού, φαράγγια, χαράδρες και απότομους γκρεμούς για να ανηφορίσει προς το Αντισκάρι. Η διαδρομή τερματίζεται στην Πόμπια και έπειτα από εκεί πίσω στο Ηράκλειο.

3.4.5.3 Αθλητικές διαδρομές στην πόλη του Ηρακλείου – Παγκρήτιο Στάδιο

Πηγαίνοντας προς τη δυτική πλευρά της πόλης του Ηρακλείου, ο επισκέπτης θα συναντήσει το Παγκρήτιο Στάδιο, το οποίο έχει χωρητικότητα 26.240 θεατών και αποτελεί ένα από τα πιο σύγχρονα στάδια. Είναι ένα αθλητικό κέντρο με σύγχρονες εγκαταστάσεις και έμπειρο προσωπικό, το οποίο φιλοξενεί οποιαδήποτε αθλητική-πολιτιστική και καλλιτεχνική εκδήλωση.

Πιο συγκεκριμένα, περιλαμβάνει δύο γήπεδα ποδοσφαίρου διεθνών προδιαγραφών, στίβο οκτώ διαδρομών, βοηθητικό στίβο έξι διαδρομών, δημοτικό κλειστό γυμναστήριο, δημοτικό κλειστό κολυμβητήριο, αίθουσες πολλαπλών χρήσεων, αίθουσα πάλης πυγμαχίας, ξιφασκίας, χορού, άρσης βαρών, σκοποβολής, ΤΑΕ KWDO, προσομοιωτή κωπηλασίας, ιατρείο, φυσιοθεραπευτήριο με σάουνα και υδρομασάζ, αίθουσες σεμιναρίων – συνεδριάσεων, χώρο εστίασης και εκθεσιακό χώρο.

Αξίζει να σημειωθεί πως το 2004, είχε αποτελέσει ολυμπιακή εγκατάσταση των αγώνων του ΑΘΗΝΑ 2004 και φιλοξένησε πέντε προκριματικούς αγώνες ποδοσφαίρου ανδρών, πέντε γυναικών, έναν προημιτελικό ανδρών και έναν ημιτελικό γυναικών. Επιπλέον, στο ίδιο επίπεδο ενδιαφέροντος, έχει φιλοξενήσει διεθνής αγώνες της Εθνικής ομάδας ποδοσφαίρου, την διοργάνωση στίβου “Tsiklitiia 2004”, καθώς επίσης και τους διεθνής αγώνες στίβου των Νήσων της Μεσογείου. Ωστόσο, ο επισκέπτης πέρα από αθλητικές δραστηριότητες (πχ. πανελλήνιοι και τοπικοί αγώνες ολυμπιακών αθλημάτων) έχει την ευκαιρία να επισκεφτεί το στάδιο σε καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, όπως συναυλίες (πχ. Deep Purples, μεγάλων ελλήνων συνθετών και ερμηνευτών).

Στις μέρες μας, αποτελεί προπονητικό κέντρο της ομάδας ΕΡΓΟΤΕΛΗΣ καθώς επίσης είναι έδρα αγώνων του Κυπέλου Ελλάδος και Πρωταθλήματος SUPERLEAGUE Ελλάδος. Παρόλα αυτά ο επισκέπτης που ενδιαφέρεται για αθλητικές δραστηριότητες για όλη την οικογένεια, το Παγκρήτιο Στάδιο ενδείκνυται για ψυχαγωγικές και πολιτιστικές δραστηριότητες για όλη την οικογένεια.

Εικόνα 32. Παγκρήτιο Στάδιο

3.4.5.4 Αθλητικές διαδρομές στην πόλη του Ηρακλείου – Γεντί Κουλέ

Ο επισκέπτης κατευθυνόμενος λίγο πιο έξω από το κέντρο της πόλης, προς τα Καμίνια, αντικρίζει το γήπεδο Θεόδωρος Βαρδινογιάννης, γνωστό και ως Γεντί Κουλέ, Αποτελεί την έδρα της ομάδας του ΟΦΗ ενώ είναι χωρητικότητας 9.088 θεατών. Πιο συγκεκριμένα, το γήπεδο κατασκευάστηκε το 1951, στα ερείπια ενός εβραϊκού και ενός χριστιανικού νεκροταφείου, σε χώρο που προοριζόταν για την κατασκευή προσφυγικών κατοικιών. Τα εγκαίνια έγιναν στις 11 Νοεμβρίου του 1951 με τον αγώνα: ΟΦΗ – ΑΣΔΑΝ.

Η τελευταία επέκταση του γηπέδου ολοκληρώθηκε το 1987, με τις κερκίδες της βόρειας πλευράς. Αξίζει να σημειωθεί πως το 2004 το γήπεδο αποτέλεσε ένα από τα ποδοσφαιρικά προπονητήρια για τους Ολυμπιακούς Αγώνες εκείνου του έτους.

Στις μέρες μας, το γήπεδο χωρητικότητας 8.150 θεατών, αποτελεί ένα από τα γήπεδα με πολύ υψηλότερη προσέλευση θεατών (πχ. 12.391 θεατές για το ματς του ΟΦΗ-Ολυμπιακός με σκόρ 2-1 στις 25 Σεπτεμβρίου του 1988). Το γήπεδο, προς τιμή του παράγοντα του συλλόγου, μετονομάστηκε σε «Θεόδωρος Βαρδινογιάννης» γύρω στο 1998.

Εικόνα 33.Γεντί Κουλέ

3.4.6 Θρησκευτικός Τουρισμός

Στον νομό Ηρακλείου, εντοπίζονται εκκλησίες, μονές και μοναστήρια με ξεχωριστό ενδιαφέρον όσον αφορά την αρχιτεκτονική τους και την ιστορία τους, καθώς αποτέλεσαν ανά τους αιώνες – και κυρίως κατά την Κρητική αναγέννηση - κέντρα γραμμάτων και τεχνών.

Για τις διαδρομές που αφορούν τον θρησκευτικό τουρισμό, στο νομό Ηρακλείου επιλέξαμε να συμπεριλάβουμε τους εξής χώρους:

- Μονή Παλιανής⁵⁸

Η μονή Παλιανής βρίσκεται νότια του χωριού Βενεράτο, Ηρακλείου, σε απόσταση 21χιλιόμετρα από το κέντρο του Ηρακλείου. Η μονή χτίστηκε στα χαλάσματα του αρχαίου ναού, ενώ είναι αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Αξίζει να σημειώσουμε ότι νότια της μονής βρίσκεται μια αιωνόβια μυρτιά – Αγία Μυρτιά. Σύμφωνα με την παράδοση, πιστεύεται πως εσωτερικά του κορμού της υπάρχει η εικόνα της Παναγίας.

⁵⁸https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%BF%CE%BD%CE%AE_%CE%A0%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%B1%CE%BD%CE%AE%CF%82

Εικόνα 34.Μονή Παλιανής

- Μονή Αγίας Ειρήνης⁵⁹

Η μονή της Αγίας Ειρήνης βρίσκεται νότια του χωριού Κρουσώνα, Ηρακλείου, σε υψόμετρο 630 μέτρα – στους πρόποδες του Ψηλορείτη. Σύμφωνα με συγγράμματα της εποχής, ήταν ιδιοκτησία της οικογένειας Mudazzo ενώ χρονολογείται γύρω στον 16ο αιώνα. Το 1822 καταστρέφεται και το 1940 αναφέρεται η ανοικοδόμηση της.

Εικόνα 35.Μονή Αγίας Ειρήνης Κρουσώνα

- Μονή Αγίου Γεωργίου Γοργολαΐνη⁶⁰

Η μονή του Αγίου Γεωργίου Γοργολαΐνη βρίσκεται στην περιοχή Κάτω Ασίτες Ηρακλείου, 23 χιλιόμετρα από το κέντρο του Ηρακλείου σε υψόμετρο 530 μέτρα. Αξίζει να σημειωθεί πως στη μονή βρίσκονται ένα κυπαρίσσι κι ένας πλάτανος – τα ψηλότερα δέντρα της Κρήτης. Η μονή ιδρύθηκε το 1617, από τον Σιλβέστρο Κρής, ενώ το όνομα της μονής είναι εμπνευσμένο από το γρήγορο γέμισμα των λαγνιών. Το 1866 η μονή καταστρέφεται από τους Τούρκους, ενώ η ανοικοδόμηση του ναού εντοπίζεται τον 20 αιώνα.

⁵⁹ <http://orthodoxcrete.com/el/places/monastery-st-irene-of-krousosnas/>

⁶⁰ https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%BF%CE%BD%CE%AE_%CE%93%CE%BF%CF%81%CE%B3%CE%BF%CE%BB%CE%B1%CE%90%CE%BD%CE%B7_%CE%97%CF%81%CE%B1%CE%BA%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CF%85

Εικόνα 36.Μονή Αγίου Γεωργίου Γοργολαΐνη

- Μονή Αγίου Νικολάου⁶¹

Η μονή του Αγίου Νικολάου βρίσκεται στο Ζαρό. Χρονολογείται γύρω στον 14ο αιώνα. Ενώ ανατολικά του ναού βρίσκεται η σκήτη του Αγίου Ευθυμίου. Επίσης το μικρό εξωκκλήσι του Αγίου Μηνά φιλοξενείται έξω από τον προαύλιο χώρο του ναού.

Εικόνα 37.Μονή Αγίου Νικολάου Ζαρός

- Μονή Επανωσήφη⁶²

Η μονή Επανωσήφη βρίσκεται 32 χιλιόμετρα από το κέντρο του Ηρακλείου, σε υψόμετρο 480 μέτρα. Η μονή είναι αφιερωμένη στον Αγ. Γεώργιο. Χρονολογείται γύρω στον 17ο αιώνα – ενώ διαθέτει κελιά. Σύμφωνα με χειρόγραφα του 18ου αιώνα η μονή υπήρξε σπουδαίος πόλος γραμμάτων της Κρήτης. Η μονή διαθέτει μουσείο εκκλησιαστικής τέχνης με χειρόγραφα, εικόνες και άλλα κειμήλια.

---

⁶¹ <http://orthodoxcrete.com/el/places/holy-monastery-of-st-nicholas-at-zaros/>

⁶² <http://www.monastiria.gr/kriti/nomos-irakleiou/iera-moni-agiou-gewrgiou-epanosifi-irakleiou/>

Εικόνα 38.Μονή Επανωσήφη

- Μητροπολιτικός Ναός Αγίου Μηνά⁶³

Ο ναός του Αγίου Μηνά – ο οποίος από το 1735 καθιερώθηκε ως ο πολιούχος της πόλης - κατασκευάστηκε το 1862 από τον αρχιτέκτονα Αθανάσιου Μούση, ενώ τις εικονογραφίες και το τέμπλο του ναού επιμελήθηκε ο ζωγράφος Γ.Καστροφύλακα.

Εικόνα 39.Μητροπολιτικός Ναός Αγίου Μηνά

- Άγιος Τίτος⁶⁴

Ο ναός του Αγίου Τίτου κατασκευάστηκε το 961μ.Χ από το Νικηφόρο Φωκά. Τη βενετσιάνικη περίοδο παρότι μετατράπηκε σε καθολικό ναό δεν έχασε τη βυζαντινή του φυσιογνωμία γιατί διατηρήθηκαν τόσο ο διάκοσμος όσο και τα ορθόδοξα κειμήλια και οι βυζαντινές εικόνες. Σήμερα ο Άγιος Τίτος με την ομώνυμη πλατεία του είναι ένα από τα ομορφότερα σημεία της πόλης του Ηρακλείου με το μεγάλο πλάτανο να δεσπόζει ανάμεσα στα κτίρια της Λότζια και του ναού.

---

⁶³https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%B1%CE%B8%CE%B5%CE%B4%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82_%CE%9D%CE%B1%CF%8C%CF%82_%CE%91%CE%B3%CE%AF%CE%BF%CF%85_%CE%9C%CE%B7%CE%BD%CE%AC

⁶⁴[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9D%CE%B1%CF%8C%CF%82_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%91%CE%B3%CE%AF%CE%BF%CF%85_%CE%A4%CE%AF%CF%84%CE%BF%CF%85_\(%CE%97%CF%81%CE%AC%CE%BA%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CE%BF\)](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9D%CE%B1%CF%8C%CF%82_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%91%CE%B3%CE%AF%CE%BF%CF%85_%CE%A4%CE%AF%CF%84%CE%BF%CF%85_(%CE%97%CF%81%CE%AC%CE%BA%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CE%BF))

Εικόνα 40.Ναός Αγίου Τίτου

- Άγιος Μάρκος⁶⁵
Η βασιλική του Αγίου Μάρκου, χρονολογείται τον 13^ο αιώνα, φιλοξενείται στην Πινακοθήκη Ηρακλείου στην πλατεία των Λιονταριών, ενώ χρησιμοποιείται σήμερα σαν εκθεσιακός χώρος.

Εικόνα 41.Βασιλική Αγίου Μάρκου

---

⁶⁵ <http://www.explorecrete.com/Heraklion/GR11-Heraklion-saint-markos.html>

4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1. Πηγές Πληροφόρησης και Ανάλυση Δεδομένων

Το κεφάλαιο αυτό έχει ως στόχο την παρουσίαση των τρόπων που χρησιμοποιήθηκαν για την συγκέντρωση των απαραίτητων δεδομένων για την συγγραφή και ολοκλήρωση της παρούσας πτυχιακής εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, η συλλογή των απαραίτητων στοιχείων έγινε μέσω βιβλιογραφικής έρευνας καθώς επίσης ηλεκτρονικών πηγών και αλληλεπίδρασης με οργανισμούς που έχουν έδρα τους το νομό Ηρακλείου. Τα στοιχεία αυτά αφορούσαν τόσο δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού – όπως για παράδειγμα φυσιολατρικός τουρισμός, τουρισμός περιπέτειας, αθλητικός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός κλπ. - του νομού Ηρακλείου, αλλά επίσης και τις διαδρομές που μπορεί ένας επισκέπτης να ακολουθήσει.

Η έρευνα η οποία διεξήχθη στην συγκεκριμένη μελέτη, βοήθησε τόσο στην κατανόηση του θέματος της πτυχιακής εργασίας αλλά επίσης και σε γεγονότα της καθημερινότητας που συνδέονται άμεσα με το θέμα.

4.2. Συλλογή Δεδομένων

Σύμφωνα με τον Μπώκο, 2001, οι πηγές πληροφόρησης ανάλογα με το επίπεδο εμπάθυνας και το βαθμό επεξεργασίας του περιεχομένου τους, διακρίνονται σε τρεις κύριες κατηγορίες⁶⁶ :

- Πρωτογενείς :
Παρέχουν πρωτογενή πληροφόρηση. Πιο συγκεκριμένα το περιεχόμενο των πηγών αυτών βασίζεται αποκλειστικά στο συγγραφέα ενώ τα στοιχεία της δεν έχουν υποστεί επεξεργασία.
Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν:
  - Βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες
  - Αρχαιακό υλικό και χειρόγραφα
  - Φωτογραφίες, ντοκιμαντέρ
- Δευτερογενείς :
Δημοσιεύματα που βασίζονται σε επεξεργασμένα/τροποποιημένα αποτελέσματα πρωτογενών δημοσιευμάτων.
Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν:
  - Εκπαιδευτικά εγχειρίδια
  - Επιστημονικά περιοδικά και παρουσιάσεις σε συνέδρια
  - Άρθρα εφημερίδας
  - Διαδίκτυο
- Τριτογενείς :

---

⁶⁶http://www.lib.unipi.gr/files/Pliroforiakas_Piges/2.%20CE%A0%CF%81%CF%89%CF%84%CE%BF%CE%B3%CE%B5%CE%BD%CE%B5%CE%AF%CF%82%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%94%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%BF%CE%B3%CE%B5%CE%BD%CE%B5%CE%AF%CF%82%20%CE%A0%CE%B7%CE%B3%CE%AD%CF%82.pdf

Δημοσιεύματα που βασίζονται σε πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές και απευθύνονται σε ειδικό κοινό. Στην ουσία συνοψίζουν ή συμπυκνώνουν τις πληροφορίες από πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές

Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν:

- Γενικές εγκυκλοπαίδειες
- Ειδικές εγκυκλοπαίδειες
- Θεματικά λεξικά
- Εγχειρίδια

Λόγω της φύσης της παρούσας εργασίας, χρησιμοποιήθηκε ένας συνδυασμός πρωτογενούς και δευτερογενούς συλλογής δεδομένων και εμπειρικής έρευνας. Τόσο τα πρωτογενή όσο και τα δευτερογενή δεδομένα μας παρείχαν την βάση για ένα καλό ιστορικό πληροφοριών για καλύτερη κατανόηση του αντικειμένου της εργασίας καθώς επίσης και για την παροχή σημαντικών πληροφοριών για την υποστήριξη των θεωριών.

Ωστόσο, όσον αφορά τα δευτερογενή δεδομένα οι δυσκολίες που συναντήσαμε αφορούσαν:

- τη διαθεσιμότητα τους – πχ. Για συγκεκριμένα θέματα δεν υπήρχαν διαθέσιμες πηγές οπότε έπρεπε να απευθυνθούμε σε ντόπιους ή σε οργανισμούς που ασχολούνται με τον εναλλακτικό τουρισμό
- την ακρίβεια τους – πχ. Υπήρχαν ελλείψεις όσον αφορά λεπτομέρειες πάνω σε συγκεκριμένα θέματα, όπου για ακόμα μια φορά θα έπρεπε να διασταυρώσουμε με ειδικούς του θέματος
- την επάρκεια τους – πχ. Κάποια από τα δεδομένα δεν επαρκούσαν για να καλύψουν πολύ ειδικά θέματα, και χρειάστηκε να διασταυρωθούν με πρωτογενείς πηγές

4.3. Ανάλυση Δεδομένων

Τα στοιχεία που συλλέξαμε τόσο από τη βιβλιογραφική έρευνα όσο και από ηλεκτρονικές πηγές ή από ανθρώπους της κοινωνίας του νομού Ηρακλείου επεξεργάστηκαν και αναλύθηκαν έτσι ώστε να οδηγηθούμε στη συγγραφή της παρούσας εργασίας, με τεκμηριωμένα στοιχεία και αποτελέσματα μέσω της σωστής εκτίμησης των γεγονότων και των πηγών αυτών και τέλος να οδηγηθούμε στα ανάλογα συμπεράσματα που θα παρουσιαστούν στο επόμενο κεφάλαιο.

4.4. Ακολουθούμενη Μεθοδολογία

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, η μεθοδολογία η οποία ακολουθήθηκε για την εκπόνηση και ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας, βασίστηκε σε ένα συνδυασμό πρωτογενούς και δευτερογενούς έρευνας.

Πιο συγκεκριμένα, η πρωτογενής έρευνα έγινε με παράθεση ερευνών και σχετικών μελετών για την ιστορική εξέλιξη του τουρισμού, την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού, τα διάφορα πεδία που αυτός δραστηριοποιείται καθώς επίσης και την τουριστική ανάπτυξη του νομού Ηρακλείου. Τα δευτερογενή δεδομένα που συλλέχθηκαν αφορούν δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού με ειδική αναφορά στη μέθοδο χάραξης φυσιολατρικών, αθλητικών, πολιτιστικών, θρησκευτικών διαδρομών και διαδρομών περιπέτειας σε τοπικό επίπεδο και συγκεκριμένα για το νομό Ηρακλείου, προκειμένου να καταλήξουμε σε συγκεκριμένα αποτελέσματα καθώς και να αναλυθούν σε συγκεκριμένη βάση.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Για την εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας, αρχικά παρουσιάσαμε αφού ήδη είχαμε κατανοήσει τις βασικές έννοιες του τουρισμού, του εναλλακτικού τουρισμού καθώς επίσης και την έννοια της διαδρομής. Αναζητήσαμε πληροφορίες και στοιχεία για τα διάφορα είδη του εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη για να καταλήξουμε να εστιάσουμε στις μορφές αυτές του τουρισμού στον Νομό Ηρακλείου. Έπειτα από ανάλυση και προσωπική τοποθέτηση, σε συνδυασμό με τις πηγές μας (πχ. βιβλία, μελέτες που είχαμε στα χέρια μας, ανταλλαγή απόψεων με ντόπιο πληθυσμό) παρουσιάσαμε μια πλήρως αναλυτική εικόνα του Νομού Ηρακλείου με τους πόρους και τις υποδομές που έχει στον εναλλακτικό τουρισμό.

Σ' ένα άκρως ανταγωνιστικό περιβάλλον, όπως η Κρήτη – και ιδιαίτερα ο νομός Ηρακλείου, ο τουρισμός, σαν κλασική αξία, θα πρέπει καταρχήν να επιβιώσει και στη συνέχεια να προσπαθήσει να εισάγει όσο το δυνατόν περισσότερες μορφές εναλλακτικού τύπου, που για τον επισκέπτη η απλή επίσκεψη να γίνεται εμπειρία – κυρίως με δραστηριότητες που το κάνουν ενεργό και όχι παθητικό τουρίστα, ο οποίος έχει αγοράσει ένα πακέτο διακοπών του τύπου «ξενοδοχείο – υπηρεσίες – θάλασσα». Για να υλοποιηθεί αυτό, απαραίτητος είναι ο επανασχεδιασμός του μοντέλου «τουρισμός», ο οποίος ξεκινάει από αρμόδιους κρατικούς φορείς αλλά και επιχειρηματίες που επενδύουν στον κλάδο του τουρισμού, οι οποίοι θα πρέπει να ξεφύγουν από τα κλασικά πακέτα και θα πρέπει να αναζητήσουν μια ριζική ανανέωση του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος τόσο της Κρήτης, και ιδιαίτερα του νομού Ηρακλείου που μας απασχολεί.

Από την έρευνα μας, στα θετικά του νομού Ηρακλείου συμπεριλαμβάνονται η ασφάλεια της περιοχής, η φύση, οι άνθρωποι και η ποιότητα του φαγητού. Οι επισκέπτες εναλλακτικού τουρισμού του Νομού Ηρακλείου φεύγουν ευχαριστημένοι από τον νομό, έχοντας μια μεγάλη ποικιλία στις δραστηριότητες τους. Ένα ακόμα κομμάτι που εκτιμούν ιδιαίτερα είναι οι θάλασσες, το κλίμα, οι άνθρωποι, η παράδοση που περιλαμβάνει θρησκευτικούς και αρχαιολογικούς χώρους καθώς επίσης δρώμενα (πχ. θεματικές γιορτές – κρασιού, τεχνών, παραδοσιακών χορών) και το φαγητό του τόπου, αλλά σε μερικές περιπτώσεις έχουν πρόβλημα με το οδικό δίκτυο, τα σκουπίδια στους δρόμους και στις παραλίες – που ανά περιόδους αποτελούν μεγάλο πρόβλημα.

Η Κρήτη με μεγάλο πλεονέκτημα τη γεωγραφική της θέση, το κλίμα, τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της και τον φυσικό πλούτο καθώς επίσης και τη μοναδικότητα του φαγητού που προσφέρει – με τα γεωργικά προϊόντα αλλά και αυτών της αλιείας και της κτηνοτροφίας αποτελεί σημείο αναφοράς στα τουριστικά προϊόντα της Μεσογείου.

Η ομάδα ανθρώπων που επισκέπτεται τον νομό Ηρακλείου, σύμφωνα με τους ντόπιους αλλά και από τις διαδικτυακές μας πηγές, είναι αλλοδαποί μεσαίας οικονομικής τάξης που ταξιδεύουν οικογενειακά και προτίμησαν τον νομό λόγω της θάλασσας/παραλίας και κάποιων θαλάσσιων σπορ που προσφέρονται, των δραστηριοτήτων που προσφέρονται στις ορεινές περιοχές (πχ. ,mountain bike, εκδρομές με τα πόδια, κτλ) του κλίματος και της φυσικής ομορφιάς.

Λόγω της πλούσιας χλωρίδας και πανίδας της Κρήτης, την ενδιαφέρουσα ιστορία και μυθολογία, του ήπιου κλίματος και των πολλών επισκεπτών οικογενειακού χαρακτήρα, εγκαταστάσεις που συνδυάζουν ψυχαγωγία, εκπαίδευση και περιβάλλον

όπως φάρμες, ιστορικά πάρκα κλπ είναι αυτά που τραβούν την προσοχή του εναλλακτικού επισκέπτη. Επιπλέον, μνημεία θρησκευτικού και αρχαιολογικού χαρακτήρα, διάσπαρτα σε όλο τον Νομό Ηρακλείου, με τις αντίστοιχες διαδρομές - είναι επίσης σε μεγάλη ζήτηση από τον εναλλακτικό τουρίστα, επομένως, η ανάπτυξη των οδικών δικτύων, της σήμανσης, των μέσων συγκοινωνίας ωφελούν την ανάδειξή τους. Τέλος, η κρητική κουζίνα και τα τοπικά παραδοσιακά προϊόντα είναι παγκοσμίως φημισμένα και πολλοί επισκέπτες αναζητούν να τα γευτούν. Εναλλακτικοί επισκέπτες αυτού του είδους τουρισμού, επιθυμούν να μάθουν την Κρητική κουζίνα, να αγοράσουν βιβλία ή ακόμα και dvd που παρουσιάζουν την τοπική κουζίνα και παράδοση ή ακόμα αναζητούν φεστιβάλ και γιορτές που θα έχουν την δυνατότητα να γευτούν αυτόν τον γευστικό πλούτο. Έτσι, οι δήμοι του νομού Ηρακλείου, εστιατορες ή άλλοι επιχειρηματίες, μπορούν να εκμεταλλευτούν την επιθυμία αυτή και να προσφέρουν μαθήματα μαγειρικής σε εναλλακτικούς τουρίστες προωθώντας έτσι τα τοπικά προϊόντα.

Το νησί της Κρήτης και ιδιαίτερα ο νομός Ηρακλείου, που μελετήσαμε στην παρούσα εργασία, θα πρέπει με κάθε τρόπο να προβάλει τα μοναδικά χαρίσματα του καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού θα πρέπει να αποτελέσουν τον άξονα γύρω από τον οποίο θα αναπτυχθεί το νέο μοντέλο του κρητικού τουρισμού έτσι ώστε η Κρήτη να καταφέρει να αξιοποιήσει στο έπακρο όλες τις δυνατότητες της, να μπορέσει να κάνει άνοιγμα σε νέες αγορές και με αυτό τον τρόπο να προσελκύσει ένα ποιοτικότερο προφίλ τουριστών, που θα τονώσει την οικονομία του νησιού και θα οδηγήσει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Το νέο αυτό μοντέλο θα πρέπει να σχεδιαστεί η ανάπλαση του τουριστικού προϊόντος, και το οποίο δεν θα πρέπει να είναι «ξενοδοχειακοκεντρικό» (π.χ. πληρότητα σε ξενοδοχειακές μονάδες) . Σε αυτή την κατεύθυνση, θα πρέπει να γίνουν δράσεις ώστε να αυξηθεί η επισκεψιμότητα σε μουσεία, σε αρχαιολογικούς χώρους, σε ιστορικά και πολιτισμικά μνημεία , σε εθνικά πάρκα και εθνικούς δρυμούς , περιηγήσεις σε τόπους φυσικού κάλλους, κατανάλωση και πωλήσεις παραδοσιακών προϊόντων, ανάπτυξη και ενίσχυση βιοτεχνιών. Επιπλέον, η διοργάνωση φεστιβάλ ή ακόμα και εκδρομών θεματικού τύπου όπου θα επιτυγχάνεται η γνωριμία των εναλλακτικών τουριστών με την φύση και τους ανθρώπους με τις συνήθειες τους τις παραδόσεις και τα έθιμα αλλά και την διατροφή την μαγειρική και την διασκέδαση τους, θα πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα.

Τα βήματα που πρέπει να αναφερθούν είναι οι δυνατότητες που υπάρχουν και μπορούν να ενισχυθούν στον Νομό Ηρακλείου, το προφίλ του τουρίστα που τον επισκέπτεται, τις στρατηγικές που μπορούν να αναπτυχθούν και τέλος τους τρόπους προβολής των θετικών στοιχείων του νομού. Ο Νομός Ηρακλείου περιβαλλόμενος με θάλασσα στο μεγαλύτερο μέρος του, έχει τον τουρισμό, την γεωργία και κτηνοτροφία ως τις κυριότερες πηγές εισοδήματος, διαθέτει πόρους και υποδομές για διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, όπως μελετήσαμε στα προηγούμενα κεφάλαια. Στους τρόπους προώθησης και διαφήμισης των θετικών στοιχείων του τόπου, περιλαμβάνονται οι τρόποι που επηρεάζουν την απόφαση των τουριστών στο να επισκεφθούν την εκάστοτε περιοχή και την δημιουργία θετικών αισθημάτων κατά την διάρκεια διαμονής τους ώστε να επιθυμήσουν να την επισκεφθούν ξανά στο μέλλον. Τέτοιες διαδικασίες περιλαμβάνουν: μια ενημερωμένη ιστοσελίδα στο ιντερνέτ, έναν περιεκτικό τουριστικό οδηγό, διαφημίσεις στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, περίπτερα πληροφοριών διασκορπισμένα σε κεντρικά σημεία του νομού, κατάκτηση κοινών διεθνώς τίτλων (π.χ. γαλάζιες σημαίες, προστατευόμενες περιοχές Natura) κ.α.

Έχοντας αποκτήσει μια μικρή εμπειρία, κατά την εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας, στο πως διεξάγεται μια έρευνα πάνω στον εναλλακτικό τουρισμό

και στις αντίστοιχες διαδρομές θα μπορούσαμε να προτείνουμε κάποια σημεία για μελλοντική έρευνα, που μπορούν να διερευνηθούν περαιτέρω ή καλύτερα.

Για μια περισσότερο αντιπροσωπευτική έρευνα όσον αφορά το δείγμα των τουριστών που ταξιδεύουν στην Κρήτη και ιδιαίτερα στον νομό Ηρακλείου, θα μπορούσαμε να διεξάγουμε ερωτηματολόγιο το οποίο να μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες (πχ. αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ρώσικα και ιταλικά), το οποίο να περιορίζεται σε λίγες σελίδες με σύντομες ερωτήσεις – που να μην κουράζει τους ερωτηθέντες, το οποίο να διανεμηθεί στους τουρίστες που επισκέπτονται το νομό (π.χ. σε θρησκευτικά μνημεία, ξενοδοχεία/καταλύματα και καφετέριες/παραλίες/δρόμο κ.α.).

Επιπλέον, μια μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να εστιάσει και σε άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού όπως για παράδειγμα ο συνεδριακός ή ο μαθησιακός τουρισμός, κ.α. Επίσης θα ήταν σημαντικό να ερευνηθεί γενικά ο τουρισμός καθ' όλη τη διάρκεια του έτους καθώς η έρευνα μας περιορίστηκε σε μερικά είδη εναλλακτικού τουρισμού που απαντώνται στο νομό Ηρακλείου. Τέλος, αυτή η έρευνα θα μπορούσε να πάρει μεγαλύτερες διαστάσεις, όπως για παράδειγμα θα μπορούσε να επεκταθεί και στους υπόλοιπους νομούς της Κρήτης, και να παρουσιαστούν συγκριτικά πλεονεκτήματα και αδυναμίες του νομού Ηρακλείου σε σχέση με τους άλλους νομούς.

6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Π. Τσάρτας (1996), Ταξίδια, Τουρίστες, Τόποι: κοινωνιολογικές προσεγγίσεις.
2. Βιτουλαδίτη, Ο. (2000). Τουριστικό μάρκετινγκ φορέων,
3. Hunziker W., Krapf K. (1942), Social tourism, its nature and problems”, ITA, Geneva]
4. Walterspiel, G. (1974), “Handwörterbuch der Absatzwirtschaft”, in Fremdenverkehr, Tietz, B.,
5. Verlag, C. E. (editors), Poeschel, Stuttgart.
[5] Dr. C. Kaspar, (1976) "Le tourisme, objet d'étude scientifique", The Tourist Review , Vol. 31 Issue: 4, pp.2-5
6. Leiper, Neil, “The Framework of Tourism: Towards a Definition of Tourism, Tourist, and the Tourist Industry,”
7. Erik Cohen, Phenomenology of Tourist Experiences , 1979
8. Jan G. Laarman, Patrick B. Durst, Nature Travel and Tropical Forests, 1987.
9. Μυλωνόπουλος, Δ. – Μοίρα, Π. (2005), Θαλάσσιος τουρισμός. Αθήνα :INTERBOOKS
10. Sean Gammon & Tom Robinson (2003) Sport and Tourism: A ConceptualFramework, Journal of Sport & Tourism, 8:1, 21-26
11. Sean Gammon & Tom Robinson (1997) Sport and tourism: a conceptual framework, Journal of Sport & Tourism, 4:3, 11-18
12. Γεώργιος Ι.Μ. Γκουτζιούπας. ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ. Δεδομένα και Ζητούμενα στην Ελληνική Πραγματικότητα. 2003 - 2006. Αθήνα, Δεκέβριος 2006
13. Joseph Kurtzman (2005) Sports tourism categories, Journal of Sport & Tourism, 10:1, 15-20
14. Nicos L. Kartakoullis Ph.D. & George Karlis Ph.D. (2002) Developing Cyprus as a sport tourism destination: the results of a swot analysis, Journal of Sport & Tourism, 7:4, 3-17
15. Katerinopoulou, A. 2002. Sport tourism in Greece. Economics and Athletics 2(2): 26–33.
16. Gibson, H. J. 1998. Sport tourism: a critical analysis of research. Sport Management Review, 1: 45–76.
17. Γ. Δ. Μπώκος, «Εισαγωγή στην επιστήμη της πληροφόρησης», Παπασωτηρίου, 2001